

Зок-3/1844

Білий

РАБОТНІЦА 2
І СЯЛЯНКА

ЛЮТЫ

1966



XXIII З'ЕЗДУ НАСУСТРАЧ



Лепшыя птушніцы саўгаса «Праўда» Мінскага раёна Зіна Лядніцкая і Галія Сергученка ў мінулым годзе ўдзвюх атрымалі звыш паўмільёна яек (больш як па 170 ад кожнай нясушкі). Напярэдадні XXIII з'езда КПСС яны працуюць таксама добра.

Фота Л. Сіланцэвай.

Стэнд выпрабавання цеплага рэле Мінскага электратэхнічнага завода, які датэрмінова завяршыў сямігадовы план. Завод выпускае каля 80 розных вырабаў. Калектыв рыхтуе з'езду новыя працоўныя падарункі. На здымку І. Змітровіча вы бачыце, як Бэла Шандаровіч і Ларыса Ройнік рыхтуюць прыборы да здачы на склад гатовай прадукцыі.



Станіслава Варанкевіч працуе на Барысаўскім фанеразапалкавым камбінаце. У дні падрыхтоўкі да XXIII з'езда КПСС яна стала ўдарніцай камуністычнай працы.

Фота Ул. Дагаева.



Добрая рэч — заўсёды падарунак. Калектыв Брэсцкай суконнай фабрыкі асвоіў выпуск прыгожых коўдраў. А каб падарунак быў без браку, за якасцю сочыць кантралёр Інэса Макарава.

Фота В. Германа.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

№ 2

ЛЮТЫ
1966

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ДРУГІ

ТАВАРЫШ, ПАПЛЕЧНИЦА, ДРУГ

Кожны год напрудвесні, калі ўсё больш ласкава пачынае сонца пазіраць на яшчэ заснежаныя долы, абяцаючы неўзабаве разліцца ў паветры морам гарачага святла, мы са шчырым узрушаннем адзначаем адно з прыгажэйшых усенародных свят — Міжнародны жаночы дзень.

Нешта сімвалічнае хочацца бачыць у тым, што гэтак свята прыпадае на самы пачатак вясны, калі ў амярцвела-дрымотнай прыродзе паяўляюцца першыя знакі абуджэння, калі ў жылах як быццам павесялелых дрэў — яшчэ нябачна і нячутна — зрушваюцца і пачынаюць пульсаваць векавечныя сокі. Непераможныя і неўміручыя сокі жыцця, абуджэнне і нараджэнне вялікага характа зямнога — хіба не гэта прыходзіць на памяць, калі думаеш пра жанчыну, пра Маці, што дорыць жыццё Чалавеку, успойвае малаком грудзей сваіх, песціць яго ласкаю рук сваіх, гадуе і росціць любоўю сэрца свайго — самага справядлівага сэрца ў свеце!

У народных песнях розных краін маладая дзяўчына вельмі часта параўноўваецца — па законах прыгажосці — з вясновай зарой, што прыносіць святло і радасць людзям, а жанчынамаці — гэта ва ўсіх народаў свету найпершы пазычны сімвал роднай зямлі, Радзімы, дарэжэй за якую няма ў чалавека нічога.

Калі б сабраць усё, што напісана пра жанчыну паэтам і пісьменнікамі, што створана ў гонар жанчыны мастакамі, скульптарамі, кампазітарамі, — гэта быў бы самы грандыёзны і цудоўны музей у свеце. Бо як сказаў паэт:

Мы прекраснейшим только
то зовем,
Что созревшей силой
отмечено:
Виноград стеной, иль река
весной,
Или нив налив, или
женщина!

За гады Савецкай улады становішча жанчыны ў нашай краіне і яе роля ў грамадскім жыцці настолькі змяніліся, што сёння неверагодным анахронізмам гучаць пісанія і няпісанія законы, паводле якіх на працягу доўгіх стагоддзяў сцвярджалася: «жаночая дарога — ад печы да парога». Яшчэ не прайшло і аднаго паўстагоддзя з таго часу, калі разам з несправядлівым і бесчалавечна-жорсткім ладам была адкінута і гэтая несправядлівая, нечалавечая «мудрасць», а як жа далё-

ка, шырока і светла распасцёрлася перад працоўнай жанчынай дарога яе жыцця, дарога радаснай і шчаслівай творчасці, дарога велічных здзяйсненняў і перамог!

Ад парога жывёлагадоўчай фермы або фабрычнага цэха — да блакітнага парога космасу, ад парога праўлення калгаса — да парога Вярхоўнага Савета краіны — вось ён, прыгожы і ганаровы шлях, якім ідуць сёння нашы дарагія суайчынніцы, не дыскрымінаваныя ў правах і

абавязках, не абыдзеныя ў радасці і шчасці, раўнапраўныя перад сумленнем і перад законам.

Дасягненні і поспехі ў галіне эканомікі, навукі і культуры настолькі хутка перайначваюць аблічча нашай Радзімы, колеры і фарбы нашага жыцця, што мы ўжо вельмі лёгка звыкаемся з гэтымі зменамі, успрымаем грандыёзныя пераўтварэнні як нешта звычайнае і само сабой зразумелае. Зусім прывычна, нават, можна сказаць, будзён-

на гучаць для нас словы: жанчына-настаўніца, жанчына-ўрач, жанчына-інжынер, жанчына-акадэмік; прывыклі мы ўжо і да новага азначэння — жанчына-касманавт. А, між тым, колькі незвычайнага ў гэтай звычайнасці; колькі сілы, энергіі і жыццяў пакладзена ў барацьбе за тое, каб ніхто не здзіўляўся сёння, што наша жанчына ідзе ў адным шэрагу з мужчынам як верны таварыш, памочніца і друг. Яшчэ жывуць ветэраны гэтай барацьбы, яшчэ жывуць людзі, якія добра помняць і самі зведалі ганебнае ярмо рабства, на якое была асуджана працоўная жанчына ў «турме народаў» — царскай Расіі. Ды што ўспамінаць аб мінулым! Хіба мала ёсць сёння краін на свеце, дзе жанчына яшчэ не вырвалася з путаў няволі, дзе працоўнаму чалавеку яшчэ здаецца дзівоснаю казкаю-сном тое, што дасягнута ў нашай сацыялістычнай Радзіме? Яшчэ ў многіх кутках планеты ідзе жорсткае змаганне за чалавечыя і грамадзянскія правы для жанчыны, і тыя, хто падымаецца на гэтак змаганне, — справядліва разлічваюць на баявую салідарнасць жанчын усяго свету, на падтрымку і дапамогу жанчын нашай многанацияльнай дзяржавы. Яны не памыляюцца і не будуць ашуканы ў сваіх спадзяваннях і веры сваёй, бо сапраўды — савецкія жанчыны ідуць у авангардзе барацьбытоў за мір і шчасце на зямлі, за канчатковае вызваленне народаў з-пад уціску каланіяльнага, капіталістычнага рабства.

Радасна думаць, што ў пераможнай хадзе савецкага народа наперад, да новых перамог пачэснае месца займае і наша беларуская жанчына. Няма такога фронту работ, няма такога ўчастка стваральнай дзейнасці, дзе б не прыносілі багатага плёну яе рукі, яе розум, яе сэрца.

На беларускую дзяўчыну,
Калі тут праўду ёй аддаць,
Ніхто йшчэ каменем не кінуў
І не паважыцца кідаць,—

сардэчна, у шчырым захапленні сказаў вялікі пясняр беларускай зямлі Янка Купала.

Радасна думаць і ведаць, што жыццё ў сваёй непераможнай хадзе наперад усё больш і больш узвышае ў павазе і любасці імя жанчыны — імя маці, жонкі, сястры, імя вернага таварыша, папличніцы, друга.

Ніл ГІЛЕВІЧ

МАРШРУТАМІ ПЕСНІ

Прыёмна сустрэць дзе-небудзь у дарозе свайго добрага знаёмага. А калі ён яшчэ і з твайго роднага завода? Тады радасць сустрэчы будзе яшчэ большая.

Мне не раз здаралася бываць далёка ад Мінска. І не раз чула ў шматгалосым шуме такі знаёмы і родны голас — голас нашага «зубраняці».

Бадай, кожнаму вядома, што «зубраняткам» завецца магутны «МАЗ», на капоце якога красуецца заводская эмблема — серабрыстая фігурка ляснога волата — зубра. Гэтая фігурка як бы ўвасабляе сілу і магутнасць аўтамабіляў, якія ствараюцца ў сталіцы нашай рэспублікі.

Для мяне голас нашага «зубраняці» гучыць як песня. І раніцай, калі я пераступаю прахадную завода, і ў канцы працоўнага дня.

Нас, жанчын, на Мінскім аўтамабільным шмат. І кожная нароўні з мужчынамі ўносіць свой скромны ўклад у справу далейшага развіцця завода, удасканалення прадукцыі.

1965 год для ўсяго заводскага калектыву знамянальны тым, што мы ажыццявілі пераход на серыйны выпуск новых аўтамабіляў тыпу «МАЗ-500» без спынення вытворчасці. Мінута крыху больш двух месяцаў, як спыніўся выпуск аўтамабіляў старой канструкцыі, а наш галоўны канвеер працуе на поўную сілу. Ужо многія тысячы новых «МАЗаў» уключыліся ў выкананне заданняў новай пяцігодкі.

І ў гэтым вялікай заслуга нашых заводскіх жанчын. У нас добра ведаюць Зою Казіміраўну Леанчук. Яна — слесар-зборшчык, працуе на галоўным канвееры. Ну, а пра тое, як працуе, можна меркаваць хоць бы па тым, што таварышы па цэху паслалі яе сваім дэпутатам у Савет Заводскага раёна горада Мінска.

Можна назваць дзесяткі, сотні маіх сябровак па заводу, якія самаадданай працай заслужылі павягу і пашану ў шматтысячным заводскім калектыве. Гэта і інжынер-канструктар Фаіна Шыленка, і токарь аўтапрычэпнага цэха Тамара Каралёва, і станочніцы цэха нармалей Валянціна Крэйзер і Яўгенія Такун. Ды хіба пералічыш усіх!

Разам з усім савецкім народам жанчыны аўтазавода актыўна ўключыліся ў сацыялістычнае спаборніцтва за дастойную сустрэчу XXIII з'езда КПСС, да адкрыцця якога застаецца зусім мала часу. І кожная з нас гарыць жаданнем працаваць так, каб Радзіма сказала: «Дзякуй!».

Кожны дзень з заводскіх варотаў выходзяць у дарогу дзесяткі новенькіх аўтамабіляў тыпу «МАЗ-500». Яны накіроўваюцца ў розныя канцы нашай неабсяжнай Радзімы. І там, на дарогах новай пяцігодкі, яны спяваюць песню аб працоўных справах калектыву мінскіх аўтамабілебудаўнікоў. На тысячках маршрутаў краіны гучыць гэтая песня. І ў ёй чуваць наш голас — голас жанчын!

Н. ЯКУБОВІЧ.

Герой Сацыялістычнай Працы, брыгадзір
стрыжневага ўчастка ліцейнага цэха
коўнага чыгуну.

ГОРАД НАД ДЗВІНОЙ



Фота Ул. Вяхоткі.

У час, калі мінаюць апошнія минуты дня, калі за Дзвіной дэгарэе барвовы захад, мой горад выглядае асабліва маляўнічым. І ўлетку, калі зялёныя вянікі прысадаў абвіваюць яры і ўзгоркі. І цяпер, зімой, калі пушыстае снежнае покрыва, нібы незвычайны абліцовачны матэрыял, падкрэслівае рэльефную няроўнасць горада.

Я пішу: «мой горад», хоць нарадзілася і вырасла на Палтаўшчыне. Ён мой таму, што ў ім ёсць кропля і майго сэрца, і маіх мар і задум, і маёй працы.

Памятаю лета 1951 года. Я і мой муж Віталій трымаем у рукаў доўгачаканыя дыпламы Кіеўскага інжынерна-будаўнічага інстытута. І разам з імі — накіраванне на работу ў далёкі і незнаёмы Віцебск.

Які ён? Як сустрэне нас?

Зазірнулі ў энцыклапедыю, даведнікі. І вось памалу пачало вырысоўвацца аблічча старажытнага беларускага горада... Раскрылася і яго багатая падзеямі гісторыя.

У старажытнасці Віцебск служыў своеасаблівым варотамі на вядомым шляху «з варагаў у грэкі». Паводле падання, ён быў заснаваны ў X стагоддзі, а ўпершыню аб ім упаміналася ў летапісе за 1021 год. Яго воіны змагаліся на Чудскім возеры, пад Грунвальдам, у войсках Пятра I, Суворова і Кутузава.

Мяшчанска-купецкі горад напярэдадні Кастрычніка, Віцебск за гады Савецкай улады ператварыўся ў буйны прамысловы і культурны цэнтр. У 1940 годзе прадукцыя горада ўтрая перавысіла ўсё тое, што выраблялася ў дарэвалюцыйнай Беларусі.

А потым — Вялікая Айчынная вайна. І тут мы ўспомнілі ўсё, што чулі і чыталі пра Віцебск у тыя суровыя гады. І пра фронт,

які стаяў пад горадам каля шасці месяцаў. І пра гераічнае віцебскае падполле, у радах якога змагалася звыш 50 арганізацый. І пра адважную Веру Харужую, што дасылала з акупіраванага горада свае данясенні і палымяныя пісьмы. І, вядома, пра фашысцкі тэрор і разбурэнні...

І вось мы на віцебскай зямлі.

Перайшлі на другі бок Заходняй Дзвіны. Паступова вока ўлавіла прыкметы першых будоўляў. І ў іх убачылі мы парасткі будучага горада.

У гарвыканкоме нам казалі, што ўжо складзены генеральны план будаўніцтва горада і разлічаны ён на 20 гадоў. Пачынаць трэба было з расчысткі завалаў, з новай планіроўкі, бо Віцебск быў разбуран на 93 працэнты і па сутнасці трэба было будаваць новы горад.

20 гадоў... Ці не занадта мала, каб адрадіць, вярнуць яго да жыцця?

— Каб адрадіць такі горад, не хопіць і пяцідзесці гадоў, — так заключылі амерыканскія турысты, што пабывалі ў Віцебску адразу пасля вайны.

У гэтым заключэнні быў голы інжынерны разлік. Але заакіяўскія турысты не ўлічылі галоўнага — непераадольнай сілы савецкага грамадскага ладу, магутнай энергіі нашых людзей.

Воля і энергія віцяблян — былых партызан і падпольшчыкаў, дэмабілізаваных воінаў Савецкай Арміі, якія выраслі ўзняць з попелу і руін свой любімы горад, — рабілі сапраўдныя чуды. Не хапала тэхнікі, матэрыялаў, электраэнергіі, цяжка было прабіцца машынам да будаўнічых пляцовак — адзіным сродкам пераправы цераз Дзвіну, Віцьбу, Лучосу былі пантонныя масты і паромы, але дзень за днём

уступалі ў строй цэхі фабрык і заводаў, пайшоў трамвай, быў адноўлен водаправод, першыя шчасліўцы справілі наваселле.

Запал і энергія віцяблян запалілі і нас, маладых архітэктараў. Нам даверылі спраектаваць першыя дамы на праспекце імя Кірава. Я кажу: «на праспекце». Але ён яшчэ тады быў толькі ў чарцяжах інжынераў і праекціроўшчыкаў. У раёне былой Вакзальнай вуліцы,

самы інстытут, што і мы, толькі на год раней. І вось яе першая творчая задума ўвасаблялася ў цэгле і бетоне.

Разам з Лідай мы часта бегалі глядзець, як узнімаецца паверх за паверхам сапраўднага гмаху (не дзіўна: тут пачыналася нараджэнне праспекта), узбіраліся на рыштаванні і глядзелі адсюль у прыдзвінскую далечыню, імкнуліся ўявіць тое, што малявалася нам у марах, што лягло на паперу ў першых чарцяжах.

Іх, гэтых чарцяжы, мы неўзабаве выдалі будаўнікам. Я — праекты тэхнічнага вучылішча і электратэхнікума сувязі з комплексам бытавых будынкаў. Віталій — гасцініцы «Дзвіна» і трыкатажнага атэлье. А потым і нашы сумесныя работы — праекты жылых дамоў для калектываў завода імя Кірава, дыяновога камбіната, шаўкаткацкай фабрыкі, ЦЭЦ. У кожную сваю задуму мы імкнуліся ўкласці ўсё самае запаветнае, усю сваю фантазію. І хоць у кожнага з нас свой творчы почырк, абодва мы кіраваліся адной думкай: у кожным будынку, што будзе ўзведзены паводле нашых праектаў, павінна быць шмат святла, сонца, тут павінна быць утульна і добра людзям. Такія ж думкі натхнялі і нашых таварышаў, што праектавалі дамы чыгуначнікаў, універмаг і іншыя будынкі.

Прайшло 5—6 гадоў, і забудова праспекта-прыгажунна была завершана. Хоць пасля таго здзейснены многія нашы творчыя планы, тая першая работа хвалюе неяк па-асабліваму, бо ў ёй і першыя крокі нашага станаўлення як архітэктараў і пачатак таго цудоўнага горада, якім з'яўляецца Віцебск цяпер.

Часта любім мы тут гуляць шырокім зялёным бульварам,



А. Ю. Данілава.

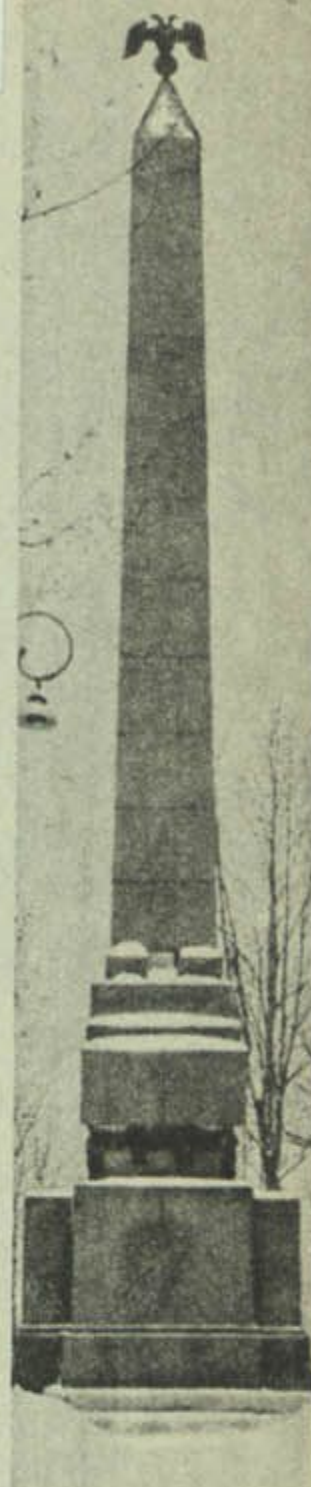
вузкай і невялікай, з боку новага вакзала, які ўжо будаваўся, і да Дзвіны і далей цераз яе, спраміўшы яшчэ адну вуліцу — былую Замкавую, — павінен быў прабіцца новы праспект незвычайнай, 66-метровай шырыні.

І ўсё ж пачатак праспекта быў зроблены. На ачышчанай ад завалаў пустэчы пачаў узводзіцца першы дом для станкабудаўнікоў паводле праекта маладога архітэктара Ліды Шпавалавай. Ліда скончыла той



На крутым берэзе Дзвіны — будынак драматычнага тэатра імя Якуба Коласа. Некалькі год назад ён тансама быў толькі ў праекце...

А гэта — гісторыя горада: помнік Айчынай вайны 1812 года.



што пралёг пасярэдзіне праспекта. А паабал яго раскінуліся прыгожыя пяціпавярховыя дамы з магазінамі і бытавымі ўстановамі. І, як вянец, на набярэжнай Дзвіны — два вялікія будынкі з вежамі: электратэхнікум і гасцініца «Дзвіна» з рэстаранам. І далей, на другім берэзе ракі, праз якую пралёг велізарны прыгожы мост, — выдатны працяг вуліцы. Усяго толькі год назад тут, непадалёк ад Цэнтральнага ўнівермага, побач з педінстытутам і скверам імя Пушкіна, на месцы ўпадзення Віцьбы ў Заходнюю Дзвіну, гасцінна адчыніў свае дзверы вялікі шматкалонны будынак драматычнага тэатра імя Якуба Коласа.

Асабліва плённым было апошняе дзесяцігоддзе. Рэканструяваны старыя вуліцы, пракладзена шмат новых магістраляў, змянілі сваё аблічча плошчы, выраслі новыя паркі, скверы. Нібы фенікс, узняўся з попелу цудоўны горад.

Усюды ансамблі новых прыгожых дамоў, зялёныя бульвары, масты. А ў цэнтры — плошча імя Леніна, на якой адбы-

ваюцца ўсе ўрачыстасці. Яна ўпрыгожана Палацам культуры мясцовай прамысловасці, шырокаэкраным двухзальным кінатэатрам «Мір», новым паркам, які цягнецца да самай Дзвіны. Рысамі непаўторнага характа адзначан комплекс будынкаў медінстытута, цэлы гарадок ветэрынарага, новыя карпусы педагагічнага, тэхналагічна інстытута, які летась прыняў у свае светлыя аўдыторыі яшчэ адзін атрад студэнтаў. А колькі тэхнікумаў, школ, бальніц, дзіцячых садоў і ясляў пабудавана за пасляваенныя гады! Выраслі цэлыя мікрараёны на праспектах імя Фрунзе, імя Чарняхоўскага, «Праўды», на Смаленскім шасэ. Створаны яны па прынцыпах сучаснага гарадабудаўніцтва, з прымяненнем высокай механізацыі, жалезабетону, буйнапанельнага мантажу.

Міжвольна хочацца параўнаць. Да вайны жылы фонд горада складаў 713 тысяч квадратных метраў. Цяпер жа ён дасягнуў 1 млн. 77 тысяч.

Калі гаварыць аб пераменах, нельга не сказаць аб тым, што складае гонар Віцебска як пра-

мысловага цэнтра. Побач з такімі вядомымі прадпрыемствамі, як панчошна-трыкатажная фабрыка «КІМ», швейная фабрыка «Сцяг індустрыялізацыі», станкабудаўнічыя заводы імя Кірава і імя Камінтэрна, пабудавана шмат новых — заводы электравымяральных прыбораў, радыётэатлей і гадзіннікавых дэталей, шаўкаткацкая фабрыка, дывановы камбінат і іншыя.

Толькі адзін дывановы камбінат выпускае сваіх выдатных вырабаў, што ўпрыгожваюць кватэры працоўных, палаты, клубы, тэатры, удвая больш, чым уся дывановая прамысловасць краіны вырабляла да вайны. А калі расцягнуць па зямлі ўсе тыя дываны і дарожкі, якія сышлі са станкоў камбіната толькі за адзін мінулы год, то выцягнецца дарога метравай шырыні на адлегласці 24 тысяч кіламетраў.

Прадукцыя заводаў і фабрык Віцебска карыстаецца шырокім попытам не толькі ў нашай краіне, але і далёка за яе межамі. Станкі, электравымяральныя прыборы, дываны, шаўковыя тканіны, трыкатаж і іншая прадукцыя з маркай «Віцебск» экспартуюцца ў дзесяткі краін свету.

Даўно здзейснены і значна перакрыты тыя рубяжы, што былі намечаны ў генеральным плане. А мы, архітэктары, схіліліся ўжо над новымі праектамі, у якіх перспектыва развіцця прамысловасці, і новы разварот жыллёвага, культурна-бытавога і камунальнага будаўніцтва, і рост гарадскога транспарту. Адным словам, складаецца новы генеральны план.

Горад вырасце не толькі ў шырыню, але, калі можна так сказаць, і ў вышыню. Усюды ўзнімаюцца 9-павярховыя панельныя будынкі, цудоўныя сілуэты ў новым абліччы горада.

І хоць стане больш фабрык і заводаў, значна вырасце гарадскі транспарт, — на вуліцах і

праспектах будзе цішэй. Транзітныя патокі машын будуць вынесены за горад. Яны пойдуча па спецыяльных магістралях, абсаджаных дрэвамі.

Падумалі і аб адпачынку працоўных. У планіровачную структуру горада ўключаны загародныя лесапаркі Лучоса, Цёплы лес і Барвін Перавоз, якія стануць месцамі адпачынку.

Новы генеральны план — не аддаленая перспектыва. Ужо выкладзены фундамент першага 9-павярховага дома на праспекце імя Чарняхоўскага, пачалася забудова паўднёвай часткі Смаленскага шасэ, разгорнута будаўніцтва новых прамысловых прадпрыемстваў у раёне праспекта імя Фрунзе. А група архітэктараў распрацоўвае комплекс грамадскага цэнтра, які будзе пабудаваны да 50-годдзя Кастрычніка. Тут і новы вялікі ўнівермаг, і гасцініца на 12 паверхаў, і рад іншых будынкаў.

Архітэктары, інжынеры, дарожнікі ўжо сёння смела заглядаюць у будучыню Віцебска. Многія з іх: архітэктары З. Озерава, З. Даўгяла і іншыя ўжо завяршаюць свае новыя праекты, каб заўтра перадаць іх будаўнікам.

Тое, што бачым мы сёння ў сваіх эскізах і чарцяжах, заўтра ўмельствам будаўнікоў выльецца ў цудоўныя контуры новых дамоў і вуліц. Яшчэ больш прыгожы і магутны стане наш родны Віцебск.

А. Ю. ДАНИЛАВА,
галоўны архітэктар
архітэктурна-планіровачнай
майстэрні.

г. Віцебск.

Пэўна, няма для архітэктара большай радасці, чым вось такое ўвасабленне яго мар і творчасці. Праспект імя Кірава ўвечары.



Аперацыя адкладвалася. З дня на дзень, з тыдня на тыдзень. Здавалася, урач і хвора я памяняліся ролямі. Звычайна яна сама, Вера Васільеўна, угаворвала тую ці іншую жанчыну адважыцца на неабходную аперацыю, супакойвала і цвёрда абяцала:

— Усё будзе добра.

На гэты раз хвора супакойвала яе, урача, і абяцала:

— Усё будзе добра, доктар. Я не падвяду вас. Я буду жыць!

...Калі ты ўрач, ты павінен быць добрым, гуманым чалавекам. Зрабіць усё для хворага, што трэба, што ў тваіх сілах. Калі ты ўрач, ты павінен быць мужным чалавекам, выкарыстаць самы апошні шанец на вырата-

Яшчэ адзін «хрэсцін»...
Фота Ірыны Янубовіч.

— Я не падвяду вас. Я вам веру...
Урач не зробіць больш таго, што ў чалавечых сілах. Але калі яму так вераць... Хто ведае, на якую вышыню ў самы адказны момант могуць узняцца яго чалавечыя сілы?

— Скальпель!

— Зажым!

— Тампон!

Ідзе аперацыя...

Два дні я хадзіла ўслед за акушэрам-гінеколагам Верай Васільеўнай Папковіч па бальнічных палатах. Бачыла, як яна прымала роды, як аглядала хворых жанчын, кансульта-



Я буду жыць, доктар!

ванне. Калі ты ўрач, ты абавязан быць умелым, вельмі ўмелым спецыялістам—ты бярэш на сябе адказнасць за жыццё другога. Але нават самы добры, самы мужны і самы выдатны ўрач—усяго толькі чалавек. Ён можа зрабіць толькі тое, што ў чалавечых сілах. І не больш...

— Аперацыю рабіць нельга. Хвора загіне на стале, не вытрымае сэрца,—пераканвалі тэрапеўты.

— Аперацыю рабіць трэба,—сцвярджалі гінеколагі.

І кожны раз, калі Вера Васільеўна заходзіла ў палату, хвора жанчына сустракала яе запытальным позіркам.

І зноў:

Вера Васільеўна Папковіч.



вала сваіх маладых калег—урачоў радзільнага і гінекалагічнага аддзялення чацвёртай клінічнай бальніцы. Апанутая, як і яна, у белы бальнічны халат і доктарскую шапачку, я старалася быць як мага менш прыкметнай, не замінаць ёй і ўсім астатнім рабіць сваю звычайную справу. І толькі паціху назірала, пра сябе раздумвала...

Ёсць сярод медыкаў моцныя, валявыя натуры, яны могуць зрабіць на чалавека ўражанне адным сваім знешнім выглядам. Кожнае слова іх важнае, безапелляльнае. Яны глыбока перакананы ў сваёй праваце і ўмеюць пераканаць у ёй іншых. Нават калі памыляюцца... Бо наперадзе іхняга прозвішча пачцівым шэптам называецца высокі тытул: акадэмік, прафесар, дацэнт. У Веры Васільеўны таксама ёсць званне—яна заслужаны ўрач рэспублікі, яна намеснік галоўнага ўрача чацвёртай клінічнай бальніцы па акушэрству і гінекалогіі. Яна вопытны спецыяліст, прызнаны ўсімі аўтарытэт. Але глядзіш на яе ў час работы, і ў галаву не прыйдзе падумаць, што аўтарытэт гэтага чалавека ідзе ад звання ці ад пасады. Вось і цяпер яна стаіць ля ложка, на якім, уткнуўшы галаву ў падушку, глынае слёзы маладая жанчына.

— Ну, што здарылася? Экзамены пачаліся ў інстытуце? Нічога, не хвалюцца, мы запросім выкладчыкаў сюды. Прымуць экзамены ў бальніцы.

А ля другога ложка—іншая жаночая бяда, іншыя клопаты: муж запіў, маці непакоіцца: як там дзеці?

— Выпішыце мяне, Вера Васільеўна!

— Нельга. Трэба да канца давесці курс лячэння. Вы павінны быць здаровай дзеля сваіх дзяцей. А з мужам вашым мы пагаворым.

І пакуль трэцяя жанчына доўга, усхвалявана і крышкы блытана разказвала, «што, дзе і як баліць», Вера Васільеўна спакойна стаяла, слухала, ніводным жэстам і словам не паказала, як яна спяшаецца зараз. А я ж ведала: у гэтую ж хвіліну яе чакалі і на кансультацыю, і ў парткоме, дзе яна з'яўляецца намеснікам сакратара, і ў кабінёце галоўнага ўрача. Але для яе зараз васьм гэта хвора—самы галоўны чалавек на зямлі. І тая адчувала гэта, разумела і таму гаварыла і гаварыла бясконца. Быццам ад адных толькі слоў ёй рабілася лягчэй. Хіба можна абарваць чалавека ў такую хвіліну на паўслове, пакрыўдзіць, сапсаваць яму настрой? Ці ж толькі лякарствы лечаць...

Памятаеце, мы з вамі спыніліся на аперацыі? Дык вось, жанчына, якую пакінулі мы на аперацыйным стале, так ніколі і не даведаецца, што адбывалася з ёю. На якім яна была свеце... Ужо накладваліся апошнія швы, ужо хірургу можна было з палёгкай упершыню за некалькі гадзін узняць галаву, перадыхнуць, як раптам спынілася сэрца, не стала дыхання, не біўся пульс. Наступіла клінічная смерць.

— Адрэналін!

— Камфара!

— Масаж!

Здаецца, ужо ўсе вядомыя метады, усе апараты і прэпараты выпрабаваны, а сэрца глуха маўчыць. Яшчэ хвіліна, і ўрачу можна са спакойным сумленнем адступіць: ён зрабіў усё, што мог, і нават больш. Але хірург зноў і зноў кідаецца ў бітву... Некалькі сутак жанчына была непрытомная, потым, калі ўбачыла побач з сабой Веру Васільеўну, першае, што сказала:

— Бачыце, я не падвяла вас.

Кажуць, у хірурга павінна быць жалезная рука і стальное сэрца. А калі хірург простая, звычайная жанчына, такая ж, як і мы з вамі, хіба не

даруем мы ей шчырае прызнанне:

— І тут я заплакала.

...Не, не «звышчалавек». Не стальное сэрца. Не жалезныя рукі. Зусім не той незвычайны, звышмоцны характар, які можа выклікаць у іншых захапленне, але аддалае ад сябе на пэўную адлегласць і ніколі не народзіць такой душэўнай блізкасці, якая ўзнікае паміж Верай Васільеўнай і яе хворымі.

...У 1943 годзе выпускніца Маскоўскага медыцынскага інстытута Вера Сцяпанавна атрымала дыплом урача і адразу ж апынулася на Беларускім фронце ў ваенным шпіталі. Маладзенькая дзяўчына стала ваенным хірургам, прайшла з фронтам усю Беларусь, Польшчу... А потым год за годам жыла, працавала, набіралася вопыту, сталасці ў Мінску. Атрымала новую спецыяльнасць, стала акушэрам-гінеколагам. Вучылася ў вядомых спецыялістаў прафесараў Старавайтава, Дазорцавай, Выдрына. Працавала ў першай клініцы, у гарадскім радзільным доме і вось ужо чатыры гады тут, у гэтай выдатна абсталяванай новай бальніцы, якая ўжо набыла сярод мінчан добрую славу. Ёсць у гэтай клініцы два самыя лепшыя аддзяленні, супрацоўнікі якіх заслужылі права называцца калектывамі камуністычнай працы. Гэта аддзяленне грудной хірургіі і гінекалагічнае. Тое, па якім і хадзіла я ўслед за Верай Васільеўнай.

...Восьмым нумарам тралейбуса кожнай раніцою а палове дзевятай едзе ўрач Вера Васільеўна Папковіч на работу. Едуць побач з ёю і маладыя модныя апранутыя жанчыны, і пажылыя, едуць работніцы заводаў, на-стаўніцы, інжынеры. Некаторыя з іх пазнаюць Веру Васільеўну, з павагай уступаюць ёй дарогу. І тут жа ў тралейбусе едуць шматлікія «хрэснікі» і «хрэсніцы» ўрача-акушэра Папковіч—нямала іх за дваццаць гадоў падростае ў горадзе.

А дома растуць дзве ўласныя дачкі з харошымі, простымі імёнамі—Наташа і Таня, дзве маміны памочніцы. У сям'і Папковічаў неяк усё скла-лася так, што самае галоўнае—маміна работа. Каб мама не стамлялася, дзяўчынкі да яе прыходу прыбіраюць у кватэры, памыюць пасуду і зварачь вячэру. А калі сярод ночы ў кватэры прагучыць тэлефонны званок, яны ўстануць і дапамогуць маме хуценька апрануцца: у клініцы «цяжкі вы-падак»...

І толькі аднойчы, калі муж Веры Васільеўны быў у камандзіроўцы, старэйшая дачка Наташа рыхтавала-ся на кватэры ў сяброўкі да экзаменаў,—малодшая, школьніца, пабая-лася заставацца дома адна. Да таго ж яна была яшчэ крыху хворая.

— Ты больш любіш сваіх жанчын, чым мяне: кідаеш адну сярод ночы,—папракнула яна маці.

— У той жанчыны, якую прывезлі зараз у бальніцу, таксама ёсць дзеці. Яны могуць застацца сіротамі...

І пайшла ў ноч, у цемру вуліцы шукаць таксі, бо санітарная машына чамусьці спазнялася. З Беларускай вуліцы праз увесь горад чалавек па-спяшыў на дапамогу чалавеку. Чужо-му, незнаёмаму.

А. УЛАДЗІМІРАВА

ПРЫЗНАННЕ І ЛЮБОЎ

ГАВОРЫЦЬ ДВУХСОТЫ...

Яна не дыктар, але яе голас знаёмы вам, калі вы гаварылі па тэлефоне з Адэсай, Львовам або Днепропетровскам.

— Заказвалі Адэсу! Гаварыце, злучаю!

Гэта тэлефаністка Мінскай міжнароднай тэлефоннай станцыі Тамара Карсунская. У гадзіны дзя-журства Тамары ніхто не крыўдзіцца на дрэнную чутнасць, на перашкоды ў час размовы.

...У вас на рабоце ці ў кватэры зазваніў тэле-фон.

— Львоў заказвалі! Злучаю. Гаворыць двух-соты.

Калі кажуць «двухсоты» — ведайце, гэта асабі-сты нумар Тамары Карсунскай.



ЯЕ ЗАХАПЛЕННЕ



Беларускім глядачам добра вядома імя Стэфаніі Міхайлаўны Станюты — актрысы, якая аддала сцэне сорак пяць гадоў жыцця. Старэйшае пака-ленне памятае яе трапяткую Тытанію ў шэкспіраўскім «Сне ў летнюю ноч», трагічную Агаву ў «Вакханках» Эўры-піда, Псіхею ў сімвалічнай п'есе «Эрас і Псіхея». Моладзь захапляла-ся яе Дыянай са спектакля «Дурная для іншых, разумная для сябе». А тыя, хто бачыў яе ў спектаклі «Са-лавей», інсцэніраваным па аднаймен-най аповесці Змітрака Бядулі, не за-былі яе паэтычную, светлую Алену... Дзесяткі вострых, яркіх характараў стварыла актрыса, яна кожны раз знаходзіла для сваіх гераінь новыя свежыя фарбы. Але не ўсе ведаюць, што ёсць у Стэфаніі Міхайлаўны яшчэ адно захапленне. У яе руках звычай-ны карэньчык ператвараецца ў іхтыя-заўра, гнуткая палачка і яловая шыш-ка — у дабрадушную птушку, зной-дзены на зямлі сучок — у прыгожую ластаўку, а кукурузны пачатак — у вожыка. Любую вольную хвіліну яна аддае свайму захапленню.

ДА ЧОРНАГА МОРА

Хто ў дзяцінстве не марыць пра далёкія пада-рожжы, пра новыя гарады! Пра дзівосныя краі, дзе паўгода стаіць ноч, а паўгода ярка свеціць сонца, дзе шуміць марскі прыбой або стаіць непраходная тайга!..

І яна таксама марыла пабачыць не толькі сваю Беларусь, але і пабываць у іншых краях. Яе мара збылася зусім нечакана. Дзяўчына пайшла праца-ваць у Мінскі аэрапорт: спачатку клапаўшчыцай, а потым сцюзардэсай.

— Таварышы пасажыры! Самалёт «ІЛ-18» ляціць на вышыні 10 тысяч метраў. Бортправадніца — Нінэль Людына...

Калі вам даводзілася лятаць у Свядлоўск, Сім-феропаль, Маскву, Адэсу або ў іншыя далёкія гарады — вы не маглі не запомніць мілую ўсмеш-ку сцюзардэсы, якая клапаціліва падносила вам свежую газету, шклянку вады. Памятаеце! Маг-чыма, гэта і была Нінэль Людына, якую вы бачы-це на здымку. Яна ўжо сем гадоў працуе борт-правадніцай Мінскага аэрапорта і лятае ва ўсе га-рады ад Балтыйскага да Чорнага мора, у Маскву і далей на ўсход.



ПРЫЗНАННЕ І ЛЮБОЎ



ЧАРАЎНІЦА

Вы, вядома, пазналі яе — Тамару Іванаўну Шымко, народную артыстку БССР. Маргарыта, Дзэдэмона, Таццяна... То найўная, даверлівая дзяўчынка, то крыштальна чыстая, верная і шчырая ў сваім каханні дачка венецыянскага сенатара, то светлая, лірычная гераіня Пушкіна і Чайкоўскага...

Вось ужо дванаццаць гадоў спявае Тамара Іванаўна на сцэне нашага опернага тэатра, чаруючы сваім прыгожым лірычным сапрана, абаяльнай знешнасцю.

Хутка мы пачнем нашу цудоўную спявачку ў новай ролі: рыхтуецца опера Вердзі «Травіята».

Тамара Іванаўна Шымко выступае не толькі на сцэне тэатра, але і ў калгасных клубах, на пагранічных заставах. Голас беларускай спявачкі гучаў на сцэнах тэатраў Румыніі, Польшчы.

І заўсёды ёй спадарожнічаюць поспех, прызнанне і любоў гледачоў.

ПРЫГОЖЫ ЧАЛАВЕК



Пра чалавека мяркуюць па яго справах. На якім бы месцы хто ні працаваў, але калі ён сэрцам «прыкіпеў» да сваёй справы, то пакіне глыбокі след у памяці людзей, здолее зрабіць шмат добрага.

Антаніна Іванаўна Скачэляс — педагог, біёлаг. Яна выкладае ў мінскай СШ № 10. Нецікавы для многіх вучняў прадмет — батаніка — становіцца самым любімым, калі ўрок вядзе Антаніна Іванаўна.

Многія дзеці пайшлі па слядах сваёй настаўніцы, сталі біёлагамі.

— Здаецца, зусім нядаўна, — гаворыць Антаніна Іванаўна, — да мяне ў гурток юнатаў бегалі дзяўчынкі Іра Рачкоўская, Тома Лыскова. А цяпер Іра ўжо кандыдат біялагічных навук. І Тамара працуе ў Акадэміі навук БССР. Я рада, што здолела прывіць ім любоў да батанікі.

І БАБУЛЯ мая трымала курэй, і маці мела курэй, і ў мяне таксама заўсёды на дварэ куры кудахталі. Летам несліся, зімою не. І гэта было звычайным. Добрую нясушку гаспадыня берагла, не год, не два трымала, і ўжо толькі тады адважвалася пакласці яе ў суп, калі ўлетку тая курыца несла адно яйка на тыдзень. А потым усё ўспамінала:

— Вось добрая была ў мяне курка!

Зараз я даглядаю пяць тысяч курэй матачнага статку. Гэта значыць, што з майго птушніка яйкі ідуць на інкубачыю. І што дзіўна — зімою мае куры нясуцца не менш, чым летам, нават больш. Бо даглядаю я іх панавуковаму. І не толькі я, ва ўсіх птушніках — а іх у саўгасе 19 — курэй і птушанят даглядаюць так, як патрабуе навука.

У птушніках заатэхнік саўгаса Панкрат Панкратавіч Брынчук вывесіў дзённыя рацыёны курэй і птушанят. У курэй-нясушак рацыён складаецца з 14 назваў. Не буду яго ўвесь пералічваць, скажу толькі пра асноўнае. Напэўна, нашы бабкі і не чулі такіх слоў, як пратэін, з якога ўтвараецца бялок, пра цесную ўзаемасувязь паміж вітамінам Д, кальцыем і фосфатам. Аказваецца, і гэта трэба ведаць

шыню. У сушанай моркве амаль поўнасцю захоўваецца вітамін А.

Я ўжо казала, што ў маім птушніку 5 тысяч курэй. Вядома, прыйшоўшы раніцой, не скажаш, што паветра там вельмі свежае. І таму зімой, калі не надта вялікія маразы, я кармлю курэй на чыстым паветры, у дварых, абгароджаных сеткай. І птушка загартоўваецца, і птушнік праветрываецца. Лазы на дворыкі ў нас заўсёды ўдзень адкрытыя.

Сочым, каб у кармушках увесь час быў корм. Удзень, калі мы на дзве гадзіны ідзем на абед, засыпаем вільготную мяшанку, нанач — сухую зерневую сумесь. Вада ў аўтапаілках толькі свежая.

Што такое правільнае і рэгулярнае кармленне, пакажу на адным прыкладзе. Адноўчы падвозчык нешта пераблытаў і не прывёз сіласу з морквы. Назаўтра мы недалічыліся тысячы яек. А потым спатрэбілася некалькі дзён, каб куры ў норму ўвайшлі.

А сіласу не далі ўсяго толькі адзін дзень.

Увесь час я працавала ў птушніку адна. Толькі апошнія два месяцы ў мяне ёсць памочніца Марыя Кірушкіна. Яна яшчэ маладая, але працаваць хоча, і я ўпэўнена, што Марыя стане добрай птушніцай.

ДОЛЯ НАШАЙ ПРАЦЫ

птушніцы, кальцыю (яго многа ў ракушках) павінна быць у рацыёне курыцы-нясушкі ў два разы больш, чым фосфару (мяса-касявая мука). А яны не засвойваюцца без вітаміну Д. Летам, калі свеціць сонца, арганізм птушкі сам вырабляе ў сабе гэты вітамін Д. І то мы па 0,5 грама рыбінага тлушчу даем кожнай курыцы. А зімой — па граму. Інакш курыца не толькі не будзе несці яйкі, — у яе яшчэ пачнецца авітаміноз, размякчэнне касцей.

А пратэіну вельмі многа ў рыбным фаршы, які мы атрымліваем праз Птушкапром ад рыбакоў аж з Каспійскага мора. Ён крыху падсолены і падморожаны. Куры ядуць яго на выперадкі. І яшчэ пратэін ёсць у рыбнай муцэ, якая паступае да нас з Мурманскага рыбакамбіната.

Як бачыце, уся краіна дбае, каб нашы куры неслі больш яек. А нам, птушніцам, толькі застаецца сачыць, каб корм быў свежы, каб з кармушак усё чыста з'ядалася, ды своечасова збіраць яйкі.

Але не думайце, калі ласка, што мы самі нічога больш не робім. Мы, напрыклад, пачалі для курэй вырошчваць моркву. Заклалі з яе сілас, а 30 тон насушылі. Гэта зрабілі ўпер-

Як я адна спраўлялася з такім мноствам курэй? Памагала тэхніка. У нас у птушніку ёсць механічны кормараздатчык. Ёсць і кормазмешвальнік. У ім перамешваюцца ўсе кармы — і сухія і вільготныя, дадаюцца вітаміны. Рукамі ніколі так не зробіш. Потым па транспарцёры падаюцца кармы ў раздатчык, які едзе па птушніку і з двух рукавоў рассыпае кармы па кармушках.

Ну, а на дварэ рассыпаем корм рукамі. У нас ніколі не пераводзіцца гравій. Птушка ж зубоў не мае. Гравій ёй патрэбен, каб у страўніку кармы пераціраць.

Многія птушніцы яшчэ па-старыны даглядаюць курэй, як гэта рабілі нашы бабулькі: укінуць абы-якога корму і чакаюць ад курэй яек. Да нас у саўгас часта прыезджаюць птушніцы, скардзяцца, што ў іх куры ўзімку хварэюць на рахіт. Таму я так падрабязна і расказала ўсё гэта на старонках часопіса: няхай прачытаюць птушніцы, можа карысць ім будзе.

І яшчэ скажу пра адну рэч. Вучоныя ўстанавілі, а мы, практыкі, даўно таксама пераканаліся ў гэтым: толькі першы год птушка інтэнсіўна нясе яйкі. На другі год, якая б удалая ні была, а яек знясе на трыццаць

УЗЛЁТНАЯ ПАЛАСА

З усіх цудаў, што здолелі стварыць людскія рукі, найвялікшы цуд — хлеб. І што не з неба трапляюць булкі на наш стол, таксама, думаю, усе ведаюць. Зямля... Гэта яна, са сваімі незлічонымі скарбамі і таямніцамі, робіць чалавека дужым. Да яе, карміліцы, ніхто не мае права адносіцца абыхава.

Зямля любіць удумлівага гаспадара. Каб з ласкай да яе, з ведамі. І тады, толькі тады становіцца яна шчодрой.

Што зроблена ў нашай гаспадарцы пасля сакавіцкага Пленума? Адразу хочацца сказаць пра самае галоўнае: людзі цяпер працуюць больш старанна, больш творча, а значыць, і больш плённа. Асабістая адказнасць — перш за ўсё. Няважна, на якой участку ты знаходзішся. З душой да работы павінен адносіцца. Такі закон: вялікая рака з маленькіх раўчэчкоў утвараецца. Агульны поспех — з працы кожнага.

Першае, што мы зрабілі, — перагледзелі структуру пасяўных плошчаў. Пачалі сеяць тое, што найбольш выгадна нам.

Паколькі наша гаспадарка спецыялізуецца на адкорме жывёлы, асабліваю ўвагу звярнулі на кармавыя культуры. Расшырылі пасевы цукровых буракоў, бульбы, кармавога лубіну. Раней сеялі, можна сказаць, па такому прынцыпу: «дзе вырасце, а дзе і не». Цяпер літаральна кожны гектар трэба было зрабіць урадлівым. Паспехі відавочныя: ураджайнасць збожжа, напрыклад, павялічылася ў параўнанні з папярэднім годам аж на два разы! І гэта не нейкая выпадковасць. Гэта — вынік удумлівых адносін да працы. Вялікую справу тут зрабіў універсітэт сельскагаспадарчых ведаў, які адкрылі ў калгасе. І яшчэ — бюро эканамічнага аналізу. Цяпер ужо не «на вока» пачалі ўсё рабіць, а з аналізам, з дакладным разлікам. І гэта не магло не адбіцца на нашых справах: калі некалькі гадоў назад мы здавалі дзяржаве за дванаццаць месяцаў толькі 40 тон малака (не верыцца нават!), то цяпер гэтае заданне выконваем за тыдзень! Цудоўныя людзі працуюць на нашых жывёлагадоўчых фер-

мах. Гэта — Ядвіга Леашкевіч, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, Аўгіння Аніска, Яніна Канейская, Ядвіга Шулейка, Хрысціна Верамейчык і многія іншыя.

Чытачы «Работніцы і сялянкі» ўжо знаёмы з імі. Гэта пра іх, пра гэтых дзяўчат, пісаў часопіс летась. І яшчэ пра адно хочацца сказаць. І раней наша моладзь не вельмі імкнулася ў горад. У нас заўсёды было весела ў калгасе. Цяпер жа, пасля сакавіцкага Пленума ЦК КПСС, нават тыя, хто калісьці даўно пакінуў калгас, вяртаюцца да родных ніў. Зразумела: тут, у вёсцы, зарабляюць не горш, чым у горадзе, і адпачываюць цікава, ды і паказаць, на што здатны, тут таксама можна — ніхто перашкаджаць, дыктаваць нечую волю табе не стане.

За апошні час у калгас вярнуліся Міра Здановіч, Эліна Макарчук, Ліда Грышчук, Зіна Яраш і іншыя дзяўчаты, пра іхнюю працу ніхто цяпер бласлава слова не скажа.

Нашы калгаснікі пераканаліся: сакавіцкі Пленум ЦК КПСС з'явіўся той узлётнай пляцоў-



Калгас «Новае жыццё» Карэліцкага раёна — насенняводчы. Аграном Анастасія Піліпаўна Горб і загадчык склада Мікалай Міхайлавіч Кужалевіч правяраюць, як захоўваецца насенне.

Фота А. Перахода.

кай, якая прывядзе нас да зайздросных поспехаў. Яны, гэтыя поспехі, і цяпер ужо радасныя. Грашовы прыбытак склаў амаль 800 тысяч рублёў. Ніколі яшчэ мы гэтулькі не мелі! На 20 працэнтаў выраслі заробкі калгаснікаў. Купілі мы яшчэ два камбайны, дзве бульбакапалкі, шмат іншай тэхнікі. Пабудавалі свой калгасны дом адпачынку. Прыгожы ён, размясціўся на беразе маляўнічай Шчыры. І гэта далёка не ўсё, што намі зроблена за адзін толькі год.

Па-ранейшаму ў нас працуе універсітэт сельскагаспадарчых ведаў, дзейнічае бюро эканамічнага аналізу. Калгаснікі вучацца. Вучацца пад такім дэвізам: «Ведаць больш, каб працаваць лепш!» Іменна ад гэтага залежыць поспех выканання планаў у сёлетнім сельскагаспадарчым годзе, выканання абавязацельстваў у сацыялістычным спаборніцтве за дастойную сустрэчу XXIII з'езда КПСС.

Форуму камуністаў кожны з нас рыхтуе свой асабісты працоўны падарунак. Да 29 сакавіка — дня адкрыцця XXIII з'езда — мы выведзем на лінейку гатоўнасці ўсю наяўную тэхніку, давядзем да пасяўных кандыцый насенне, вывезем на палеткі тысячы тон мясцовых угнаенняў. Карацей кажучы, на клопаты партыі аб працаўніках сяла мы адказваем самаадданай працай. Яна — крыніца хараства і бязмежнай радасці.

Аўгіння ХОЛАД,
эканаміст калгаса
«Слава працы»
Дзятлаўскага раёна.

працэнтаў менш. На наступны год — яшчэ менш. Таму курэй-нясушак мы трымаем толькі адзін год. Раскажу пра гэта больш падрабязна.

Пяцімесячных птушанят, здаровых, адбіраем і пераводзім у наш птушнік. Праз месяц яны пачынаюць несціся. Мы трымаем іх роўна год. Потым здаём на мясакамбінат. Месяц птушнік пустуе, у ім праводзім дэзінфекцыю, мяняем подціл — тарфакрошку і зноў засяляем пяцімесячнымі птушанятамі.

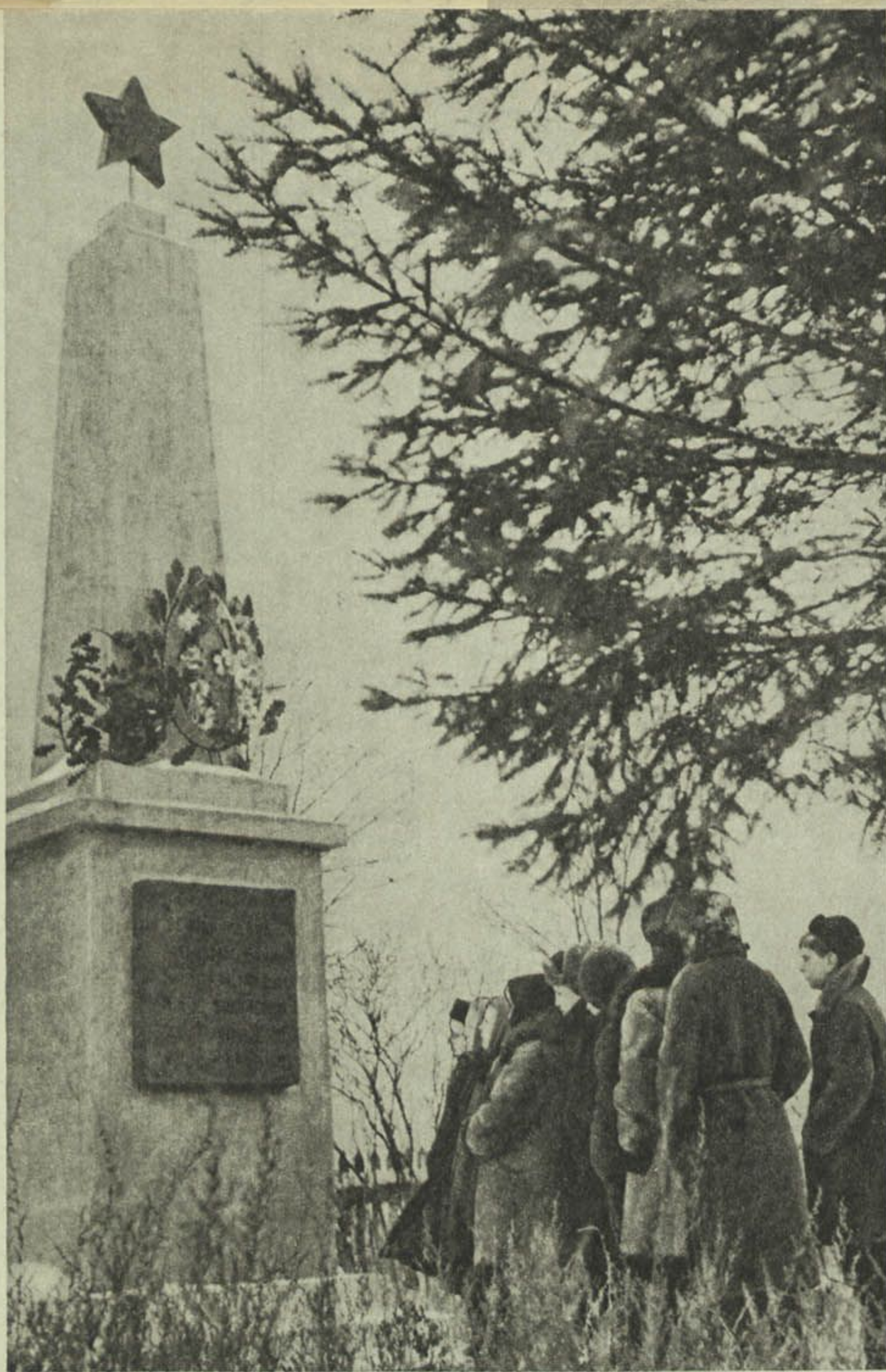
Летась за год я атрымала па 178 яек ад кожнай курыцы-нясушкі. Сабekoшт яек у нас невысокі, дзiesiąт каштаваў саўгасу 56 капеек. А дзяржава плаціць нам па рублю. Прыбытак немалы. Пасля сакавіцкага Пленума ЦК КПСС мы пачалі менш плаціць за адгон: раней тры капейкі

за літр плацілі, цяпер толькі па адной капейцы. Летам для маладняку бярам на дзень па тры тоны адгону. Вось і палічыце: 60 рублёў — эканомія толькі за адзін дзень.

План леташні мы выканалі на 120 прац., прадалі дзяржаве, апрача яек, больш двухсот тон дыетычнага мяса. А цяпер у нас яшчэ большыя планы. Наш саўгас ператворыцца ў птушкагадоўчую фабрыку. Ёсць у нас свой інкубатар, будуюцца новы шырокагабарытны птушнік на пяць тысяч курэй, зернесклад, склад для яек.

Алена ДАНИЛЬКЕВІЧ,
птушніца саўгаса
«Першае мая».

Баранавіцкі раён.



УСЁ ГЭТА БЫЛО...

Фота Ул. Вяхоткі.

У хаце яны живуць удваіх, Дар'я Іванаўна і Максім Іванавіч. Хата вялікая. Цяпер яны гэта заўважаюць.

Дар'я Іванаўна ўстае на досвітку. Паліць у печы, ставіць чыгункі. Раней і чыгункі былі вялікія. Цяпер — маленькія.

На ложку ўздыхае Максім Іванавіч. Зараз і ён падымецца, спаць доўга не можа, а ляжаць не прывык. Раней не было часу, цяпер час ёсць. На працу ў саўгас не ходзіць. Ужо даўно яму выйшла пенсія, і яму, і Дар'і Іванаўне. А ўсё роўна, яна ведае, зараз падымецца і ён, бо ляжаць не можа. Ля-

жыш — пачынаеш думаць, а ад думак сэрца так баліць, што не вытрываць. Вось і падхопліваецца яна, як толькі расплюшчыць вочы, і тупае то ля печы, то па хаце. І ён таксама...

На сцяне ў пакоі вісяць тры партрэты, трох сыноў. Усе ў чорных касцюмах, усе ў гальштуках, дамаляваных фатографам.

Такіх гальштукаў яны не насілі, не паспелі...

З трох сыноў, што са сцяны глядзяць на маці, застаўся ў жывых толькі Павел. Жыве пад Брэстам, працуе ў саўгасе. Васіля і Валодзі няма. Адзін ляжыць пад

Косавам у Ружанскай пушчы, другі — пад Браціславай у Чэхаславакіі. Няма дзяўчынак-блізнятак Жэні і Ніны, няма Ціхана... Раскіданы па зямлі магілы яе дзяцей. Ад малодшых нават партрэтаў не засталася.

Толькі матчына сэрца помніць усё, помніць і ніколі не забудзе...

...Восень сорок першага года. Ноч. Дождж. Нехта пастукаў у акно. Дар'я Іванаўна ўсхапілася. Можа зноў акружэнцы — нашы, савецкія салдаты? Адразу прыкінула, што яшчэ можна ім даць з адзежы. Здаецца, усё, што было, ужо адала.

Стук паўтарыўся. Не. Так стукае толькі адзін чалавек, Лявон, брат Максіма. Два гады жыцця пры Саветах яны не чулі гэтага ўмоўнага стуку. А цяпер вось зноў...

Адчыніла дзверы, у хату зайшоў Лявон. Нічога не пытаюцца ў яго, бо ведаюць: калі Лявон прыйшоў ноччу, значыць, удзень ён хадзіць не можа.

— Скідай святку, мокрая ўся. А я табе дам што сухое, — Дар'я Іванаўна хутка ідзе ў суседні пакой.

— Зноў нелегалка, як тады, пры Польшчы, — гаворыць Лявон, цяжка апускаючыся на лаву. — Схавацца ў вас пакуль можна?

— І ты яшчэ пытаешся? — гэта ўжо гаворыць Максім.

— Толькі не ў хаце. У цябе дзеці.

— Можна і не ў хаце. Хованка ёсць. Ты паеш спачатку.

— Там паем, Даша мне з сабою дасць.

Браты размаўляюць так, быццам учора рассталіся, быццам не было страшэнных месяцаў, якія перавярнулі ўсё іх жыццё.

Пакуль Лявон пераапранаўся, Дар'я Іванаўна збегала ў кладовку, прынесла кавалачак сала, акраец хлеба і гладыш малака.

Мужчыны выйшлі.

У садзе пад старой яблыняй Максім Іванавіч падняў скрыню, насыпаную зямлёй, і Лявон убачыў ход у зямлянку.

— Лезь за мною, — сказаў Максім.

Зямлянка была прасторная, зробленая дабротна, па-гаспадарску.

— Вось табе і хата. Жыві колькі хочаш.

Лявон моўчкі агледзеў жыллё.

— Вентыляцыя ёсць?

— А то як жа, — Максім паказаў на комін у столі.

— Вось што, браце, добрая твая хованка, вельмі. І не аднаму тут хавацца. Усю нашу друкарню схавать можна. Згодзен? — Ён абняў Максіма за плечы.

Той моўчкі кінуў галавой.

Так у вёсцы Байкі, у садзе Максіма Барана пачала працаваць падпольная друкарня Брэсцкага камітэта барацьбы супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, які потым быў ператворан у Брэсцкі антыфашысцкі камітэт. Сакратаром камітэта і аўтарам многіх лістовак і заклікаў да насельніцтва быў Іосіф Паўлавіч Урбанавіч, або дзядзька Максім, як яго звалі партызаны.

Першыя лістоўкі... Дар'я Іванаўна помніць, як яе меншанькі, дзесяцігадовы Ціхан, раскідваў па вёсцы гэтыя маленькія друкаваныя лісткі, што пачыналіся словамі: «Смерць нямецкім акупантам!» Як ён радаваўся, калі чуў, як паліцэйскія лаюцца ад злосці, бо не могуць дазнацца, хто гэта зрабіў. Нават маленькія Жэня і Ніна прымалі ўдзел у паяўленні лісткоў. Дзяўчынкі ў лесе збіралі чарніцы. Дар'я Іванаўна варыла ягады, падсыпаю-



Дар'я Іванаўна.



Максім Іванавіч.

чы сажу з коміна. Гэта была друкарская фарба.

Помніць Дар'я Іванаўна, як яе старэйшы, Павел, з хлопцамі, якія таксама называлі сябе партызанамі, прынёслі ў дом першую пішучую машынку. І расказвалі, што «канфіскавалі» яе ў немцаў, у вёсцы Манчыцы.

Канфіскавалі... Ноччу Павел ускочыў праз акно ў адзін з пакояў нямецкага гарнізона, пакуль хлопцы частавалі паставога цыгарэтамі. Расказвалі яны гэта смеючыся, так, між іншым. Быццам нічога не адбылося. А ў Дар'і Іванаўны ад чутага падкасіліся ногі.

А колькі страху нацярпелася яна не за сябе — за іх, за дзяцей, калі Васіль і Валодзя прыносілі ў хату патроны, вінтоўкі, гранаты. То з рэчкі дасталі; то ў пушчы знайшлі.

Дар'я Іванаўна казалі ім:

— Сыночкі мае родныя, што ж вы робіце? А як хто ў хату зойдзе?

— Нічога, мама, — адказвалі яны, — у нас уся вёска партызанская.

А потым знікалі на дзень, на два.

Якія доўгія былі тыя ночы, калі іх не

было дома! Яна варочалася на ложку і думала, думала... Ёй здавалася, што кожную хвіліну з імі можа здарыцца нешта страшнае. Гадзінамі стаяла ля акна, чакала.

Потым яны прыходзілі і загадкава маўчалі. Быццам яна, маці, не ведала, куды яны хадзілі са сваімі вінтоўкамі...

Чаго толькі не нагледзелася, чаго не нацярпелася яна: і страху, і гора, і слёз. У лесе, як была ў партызанах, у зямлянцы жыла, блакаду цярпела, а як прыйшла ўвосень сорок трэцяга ў вёску — у турму з малымі трапіла. З таго часу яна дзяцей не бачыла. Сказалі ёй толькі, што дзяўчына і Ціхана адправілі ў вёску. Яе пагналі ў Германію ў канцлагер. Была ў Равенсбруку, у Грунабергу. Два доўгія, доўгія гады. Не спадзявалася, што застанецца жывая. Маладыя не вытрымлівалі.

А Дар'я Іванаўна ўсё думала пра дзяцей, як яны будуць без яе, і — выжыла.

Прыехала пасля вайны — ні дзяцей, ні хаты, ні вёскі...

На ўзгорку, побач з тым месцам, дзе раней стаяла іх хата і дзе цяпер стаіць такая ж, — узвышаецца помнік. На ім напісана: «Вечная слава патрыётам вёскі Байкі, па-зладзейску расстраляным нямецка-фашысцкімі захопнікамі 22 студзеня 1944 года».

Ляжыць вёска: 950 чалавек. Старыя,

жанчыны, дзеці. Тут, пад гэтым помнікам, пахаваны і дзве дачкі Дар'і Іванаўны — Жэня і Ніна.

А Ціхан? Хлопчык вярнуўся да маці ўжо з легенды.

...Па заданню партызан Ціхан ноччу прыйшоў у вёску. На досвітку вёску абкружылі фашысты. Яны падымалі людзей з пасцелі і раздзетых, босых прымушалі капаць яму. Ціхан абдымаў сястрычак, якія дрыжэлі ад холаду і страху. Афіцэр, які камандаваў расстрэлам, пазнаў Ціхана, ён запомніў яго яшчэ ў ваўкавыскай турме. Ціхана адваляў ўбок. Ён бачыў, як немцы расстрэльвалі яго сяцёр, яго таварышаў, суседзяў і аднавяскоўцаў. Ён бачыў, як факельшчыкі палілі хаты, ўсе, да адной. Ён усё бачыў. А потым яму сказалі:

— Вядзі да партызан.

— Добра, — адказаў хлопчык, — я вас павяду...

Спачатку ішлі лесам, потым полем, потым зноў лесам. Уперадзе Ціхан. Рукі яго звязаны вяроўкай. Канец вяроўкі трымае гітлеравец.

Вые мяцеліца. У твар б'е калючы снег. Ціхан ідзе між купін па ледзь прыкметнай сцяжынцы. Пра што ён думае? Пра партызан, дзе знаходзяцца яго бацька і тры браты? Стала цяжнець. Ужо адзін фашыст праваліўся ў балота, якое не замярзала і ў зімку. Другі кінуты яго выцягваць і таксама праваліўся па пояс.

— Ты куды нас вядзеш? — закрычаў на Ціхана афіцэр.

— Туды, адкуль вы ніколі назад не вернецеся.

Сухі выстрал з пісталета патануў у крыках і енках гітлераўцаў, якія борсаліся ў дрыгве, і яна павольна засмоктвала іх...

Кажуць, што толькі аднаму салдату з таго атрада карнікаў удалося выратавацца. Ён доўга блукаў па лесе. Яго злавілі партызаны. У дзённіку нямецкага салдата яны прачыталі такія словы: «Мы ніколі не пераможам рускіх, таму што нават дзеці ў іх змагаюцца і гінуць, як героі».

Ён і расказаў партызанам пра хлопчыка з вёскі Байкі, маленькага партызанскага сувязнога, прапраўнука Івана Сусаніна...

...Часам Дар'я Іванаўне не верыцца, што ўсё гэта было, было з ёю, з яе дзецьмі. Часам ёй хочацца заплюшчыць вочы і раптам прачнуцца, як ад цяжкага сну. Яна падымаецца і тупае, тупае па хаце...

Усё гэта было.

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Пружанскі раён.



А на самой хаце — мемарыяльная дошка. Як памяць навечна.



XX СТАГОДДЗЕ—стагоддзе велізарных сацыяльных зрухаў, перамогі чалавечага розуму над прыродай, але для мільёнаў людзей, абрабаваных імперыялізмам,—гэта яшчэ стагоддзе катаржнай працы і жабрацкага гібення. Толькі няма ўжо кутка на зямлі, дзе б не ішла барацьба за жыццё, вартае чалавека.

Пра гэта расказваюць у сваіх пісьмах і нашы сябры з Балівіі, Чылі, Аргенціны і Гватэмалы.

3 ДЗЕЦЬМІ — ДА ШАХТАЎ

Люс ХІМЕНЕС,
балівійская настаўніца

У хацінах з земляной падлогай, у брудзе, на авечых шкурах спяць дарослыя, дзеці, і тут жа побач з імі—жывёла. У хацін такія маленькія дзверы, што зайсці можна толькі сагнуўшыся. Няма ні святла, ні пітной вады; вочы раз'ядае чад ад ачагоў, на якіх вараць нішчымую страву...

Так жывуць сяляне Балівіі. Ад цямна да цямна працуюць яны на арандаваным участку. Але што можна здабыць з лапкі зямлі? Самы мізэрны ўраджай, які амаль увесь трэба аддаць гаспадару замест арэнднай платы.

У Балівіі толькі два працэнты пісьменных сялян. Урад выдаў дэкрэт аб ліквідацыі непісьменнасці ў вёсцы і ўзняў шуміху вакол гэтага. Але на развіццё народнай адукацыі сродкі не асігнаваны. Затое шырока разгарнуў сваю дзейнасць «Корпус міру». За кубак малака, што атрымліваюць у школах згаладалыя сялянскія дзеці, амерыканцы хочуць зрабіць балівійцаў сваімі пакорлівымі слугамі.

Нялёгкае становішча балівійцаў у горназдабываючых раёнах. Дзіцячая смяротнасць тут дасягае дзевяноста працэнтаў. Цяжарныя жанчыны працуюць аж да самых родаў, таму часцей за ўсё нараджаюць мёртвых дзяцей.

Шматпакутны народ Балівіі ўсё больш усведамляе неабходнасць барацьбы супраць эксплуатацый, супраць прыгнятальнікаў з ЗША. І жанчыны не хочуць больш мірыцца з існуючым становішчам.

Жонкі шахцёраў, напрыклад, стварылі моцную баявую арганізацыю і назвалі яе «XX стагоддзе—стагоддзе надзеі». Калі шахцёры ўступаюць у барацьбу з гаспада-

рамі, іх жонкі прыходзяць з дзецьмі да шахтаў і аб'яўляюць галадоўку. Перад іх гневамі не раз капітулявалі ўладальнікі шахтаў.

ЗЯМЛЮ ТЫМ, ХТО ЯЕ АПРАЦОЎВАЕ

Адрыяна СЕАРЛЕ,
чылійская журналістка

Цяжка ўявіць сабе жыццё чылійскай сялянкі. З самага ранняга дзяцінства працуе яна за мізэрную плату. Жывуць у вёсках людзі ў жудасных антысанітарных умовах—дзевяноста шэсць працэнтаў жылля не маюць ні водаправода, ні каналізацыі. Дагэтуль ледзь не ўсюды сялянскае жылло асвятляецца свечкамі і лучынамі.

Тут самая высокая дзіцячая смяротнасць. Ёсць правінцы, вотчыны латыфундыстаў, дзе дзвесце пятнаццаць дзяцей з кожнай тысячы нованароджаных не дажываюць нават да двух гадоў. Адзёр—не такая ўжо небяспечная дзіцячая хвароба, а ў чылійскіх вёсках ён косіць амаль шэсцьдзсят працэнтаў дзяцей ва ўзросце да аднаго года. Сялянкі ніколі не атрымліваюць медыцынскай дапамогі пры родах.

Хуліэта Кампусано, дэпутат ад Камуністычнай партыі, расказвала мне, як аднойчы ў сялянскай хаціне яна бачыла такі малюнак: у скрынцы ляжала рахітычнае дзіця, і яго карміла сваім малаком сучка. Няшчасная маці сказала: «У мяне туберкулёз. Я не магу яго карміць, а купіць малака нам няма за што».

Аднак узыходзіць новая зара. Нібы паравы выбух, пракацілася па ўсіх сельскагаспадарчых раёнах навіна: сяляне раёна Курыка абралі свайго народнага прадстаўніка ў парламент. Ні пагрозы, ні ліслівыя абяцанні не

схілілі земляробаў галасаваць за кандыдатуру, якая была выгадная латыфундыстам.

Нашы сялянкі мараць аб тым, каб стварыць сваю арганізацыю для барацьбы за школы, за дзіцячыя сады і яслі, за жыллё, вартае чалавека, і перш за ўсё—за зямлю для тых, хто яе апрацоўвае.

ПРА ХЛЕБ І ЦЫБУЛЮ

Сультма НУНЬЕС,
аргенцінская журналістка

Голад з кожным днём усё расце і расце ў Аргенціне.

Наша краіна славіцца адборнай жывёлай, а мы вымушаны пазбаўляць дзяцей мяса. Гандляры скардзяцца на лішак фруктаў, а мы не можам купіць іх дзецям. У нас гніюць тоны пшаніцы, а тысячы дзяцей не маюць кавалка хлеба. Збіраюцца найбагацейшыя ўраджаі цукровага трыснягу, але цукар лічыцца раскошай. Знішчаюцца тоны бульбы, спальваюцца пасевы кукурузы, у той час як нашы дзеці гінуць ад голаду, пакутуюць ад рахіту, туберкулёзу і іншых хвароб.

У нас з кожнай сотні дзяцей, якія паступаюць у пачатковую школу, толькі трыццаць пяць дажываюцца да шостага класа, бо галеча з ранніх гадоў прымушае іх зарабляць на хлеб.

Трагічнае становішча нашай моладзі. Старая аргенцінская прыказка «З мілым можна пражыць на хлебе і на цыбулі» страціла ўсялякі сэнс. Хлеб і цыбульця пер не такія ўжо танныя!

Дзе ж выйсце? Многія адказваюць на гэтае пытанне справай. Яны вядуць барацьбу з манapolіямі, якія пагражаюць прывесці краіну да разрухі, а народ да поўнай галечы.

Вось ужо некалькі гадоў вядзе актыўную барацьбу Камісія хатніх гаспадынь. Яна ўзнікла ў 1959 годзе, калі ў краіне пачаўся нечуваны рост цен. У камісію ўваходзяць жанчыны ўсіх раёнаў сталіцы. Яны рэгулярна збіраюцца, абмяркоў-

ваюць набалелыя пытанні, выпрацоўваюць сваю тактыку, як уцягнуць людзей у барацьбу за права на жыццё без нястач і страху.

ЦІ МІРЫМСЯ МЫ?

Леанор ПАС-і-ПАС,
грамадская дзячка
Гватэмалы

Калі пачынаеш размову аб становішчы гватэмальскай жанчыны, у памяці абавязкова ўсплывае малюнак, які можна ўбачыць штодня. Жанчыны, што спяць на тратуарах пад паветрамі кінатэатраў і магазінаў; жанчыны з цяжкімі ношамі на галовах; цяжарныя жанчыны, якія працуюць з матыкай пад пякучым сонцам; жанчыны, абкружаныя заплаканымі дзецьмі ў лахманах.

Людзі, пазбаўленыя якіх бы там ні было чалавечых правоў!

Асноўны харч насельніцтва—фасоль або маіс, з іх робяць праснакі, што замяняюць хлеб. Мясца, малака, яйкі, масла і нават гародніна і фрукты прадаюцца па цэнах, недаступных для простых людзей. Недаяданне пакідае сляды на бледных і апухлых тварых дзяцей, у жаночых вачах; у пяцьдзсят гадоў жанчыны выглядаюць як старыя бабулі.

Працуючым жанчынам усюды плацяць менш, чым мужчынам. Вясковым дзяўчатам, якім у горадзе ўдалося ўладкавацца служанкамі, звычайна грошай наогул не плацяць—яны павінны дзякаваць за жыллё і скупую ежу.

У вёсках нованароджаных прымаюць суседкі і сваячкі, якія часта робяць непапраўныя памылкі.

Нават у сталіцы толькі два радзільныя дамы, і ў іх так мала ложкаў, што парадзіх вылісваюць праз суткі-двое пасля родаў.

Ці мірымся мы з гэтым? Не! Гватэмала сёння жыве, як на бочцы з порахам. Пастаянна смелыя і мужныя дзеянні партызан усяляюць у сэрцы людзей упэўненасць у тым, што імперыялістам засталася нядоўга рабаваць нашу зямлю.

СПЕЕ ГНЕЎ...

Палыны

Сяргей ГРАХОЎСКИ

Апавяданне

Мал. Р. Віткоўскага.

Лісты ад Веры прыходзілі кожны тыдзень, доўгія і крышку сумныя, часам з горкаю ўсмешкаю і далікатнымі дакорамі: «Хоць бы на хвілінку ўбачыць адзінага блізкага чалавека і сказаць усё, што можаш зразумець толькі ты... Усю ноч не давалі заснуць успаміны пра нашы сустрэчы мінулай вясною. Шчаслівейшаю, як тады, я ніколі яшчэ не была». І подпісы: «Палеская русалка» або проста «В».

І ні разу не напісала, як жыве, што робіць, з кім сябруе. Здавалася, што яна толькі і занятая сваімі перажываннямі і летуценнямі. У кожным лісце былі намёкі, недагаворкі і шматкроп'е. А Павел чакаў адзінага слова, якое і сам не адважваўся сказаць. Колькі разоў памыкаўся, а яна застывала на вуснах. Напісаць лягчэй, чым сказаць, гледзячы ў вочы. І Павел напісаў самы кароткі ліст: «Я цябе моцна, моцна кахаю. Гатовы ісці за табою ўслед».

Адказ быў яшчэ карацейшы: «А ты прыйдзі. Твая Вера». Няўжо сапраўды мая? Ён хмялеў ад шчасця, па некалькі разоў на дзень перачытваў гэтыя некалькі слоў і зноў хаваў у кішэньку пацёрты канверт, як самую вялікую і дарагую таямніцу.

Павел па некалькі разоў на дзень выцягваў школьную карту, знаходзіў на ёй малюсенькі кружочак з прыгожаю назваю Ніжын, вымяраў адлегласць да яго. Напрасткі выходзіла ўсяго

кіламетраў восемдзесят. Лёгка сказаць — усяго, а паспрабуй дабрацца туды. Кіламетраў за сорок ад яго вёскі пачыналіся Загальскія балоты — дрыгва, бездараж, плойма камароў, а далей, да самай Арэсы, не было ні дарог, ні вёсак. І ўсё ж ён не мог не паехаць. Уставаў і клаўся спаць з думкаю пра сустрэчу з Вераю. Дзесяткі планаў з'яўляліся ў яго галаве, а трэба была толькі адна фурманка, каб даехаць хоць да Загалля. Бо тады, на пачатку трыццатых гадоў, на Палессі яшчэ не было ні дарог, ні машын, ні тых саўгасаў і калгасаў, пра якія напісаны пазмы і вершы. Былі балоты, твань і куп'ё, зарослае хмызняком.

Вясною Вера закончыла меліяратыўны тэхнікум, абараніла дыплом і паехала на асушку палескіх балот. Гэта была работа з усіх работ. Газеты кожны дзень пісалі пра лепшых грабароў і меліратараў, заклікалі ехаць на Палессе, а камсамол пасылаў атрады моладзі «на штурм», «на прарыў».

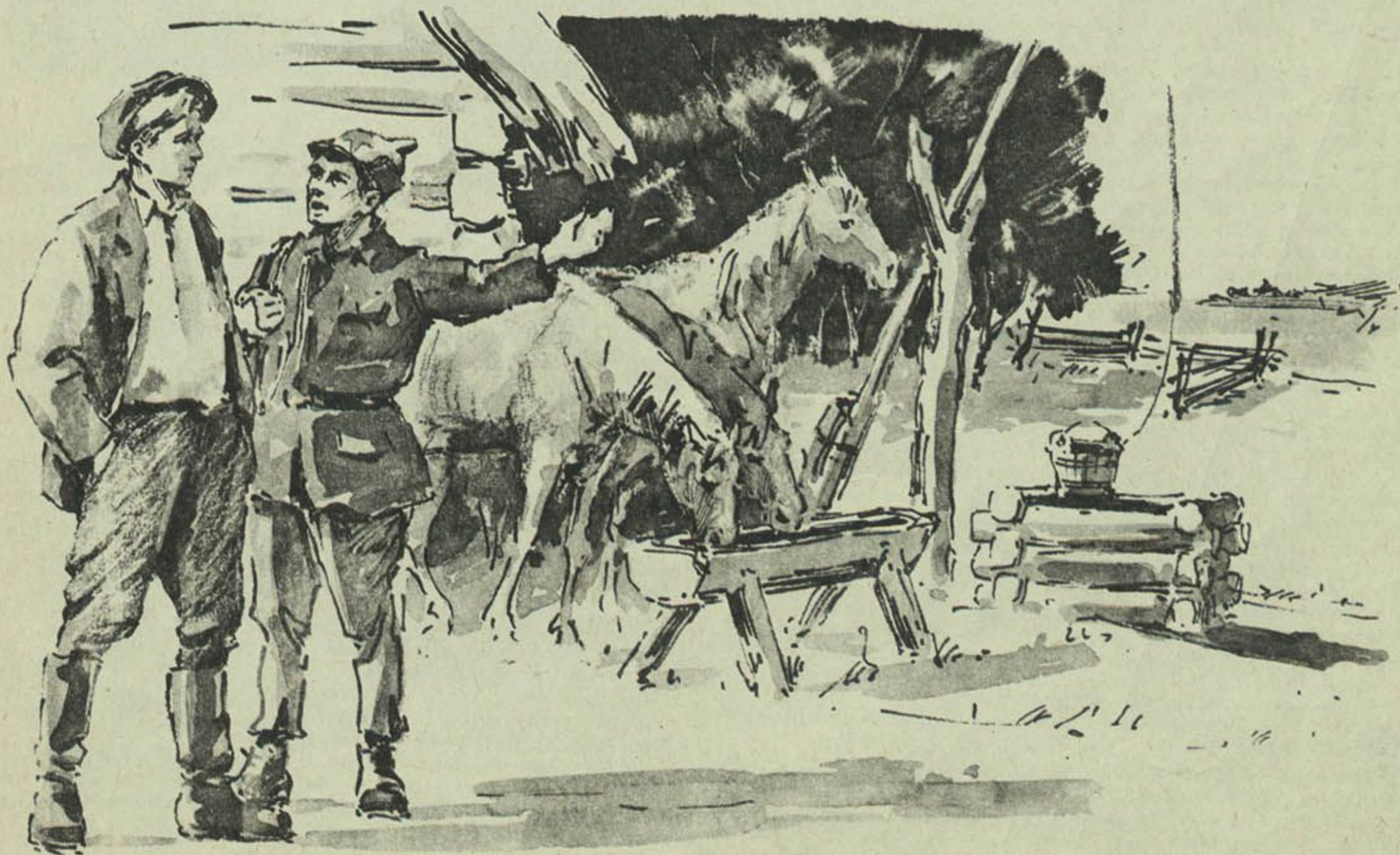
Аднойчы на дзвярах райкома камсамола Павел прачытаў абвестку. Яна заклікала студэнтаў-адпусчнікоў складзі агітбрыгаду і выехаць у суседні раён на асушку балот. Павел запісаўся адным з першых і чакаў адпраўкі.

Выехалі раніцою па халадку. На дзве фурманкі склалі чамаданчыкі, пасадзілі дзяўчат. Хлопцы ішлі пехатою, дурэлі, даганялі адзін аднаго, а калі здарожыліся, прыціхлі і ўсё часцей падсаджваліся на вазы. На невялічкі хутар прыехалі ноччу. Патыхала халоднаю вільгаццю, а ўсё наваколле засцілаў густы белы туман. З яго паднімаліся чатыры страхі і вершаліна выскокай сасны. Здавалася, што ўсё патанае ў нейкім белым казачным моры.

Начавалі покатам на сене ў вялікай пуні. Праз шчыліны прабівалася святло маладзіка, было чутна, як кігікаў драч і недзе непадалёк іржалі і тупалі спутаныя коні...

Павел прахапіўся ад яркага святла: праз шчыліну ў сцяне ў вочы біў тонкі сонечны прамень. Устаў і адразу не мог зразумець, як апынуўся тут. Побач храплі ўскудлачаныя хлопцы, а каля другога сцяны пад стракатамі коўдрамі і посцілкамі, прыціснуўшыся адна да аднае, спалі дзяўчаты. Побач ляжалі акуратна складзеныя сукенкі і хустачкі, а на таку стаялі запаленыя і прыцярушаныя свежым сенам туюфелькі і чаравікі.

Павел выйшаў з пуні і зажмурыўся ад сонца. Трава зіхацела ў буйнай халоднай расе, а над балотам курыўся туман. Каля студні з доўгага пазелянелага карыта пілі коні. З аброццю на плячы стаяў невысокі загарэлы мужчына. На ім быў руды, са-



матканага сукна, фрэнч, пацёртая будзёнаўка і старыя салдацкія чаравікі.

На хутары стаялі чатыры прасторныя хаты, пуні і гумны з тоўстага кругляка. Пры кожнай хаце рос садок, на старых галінастых ліпах виселі калоды з пчоламі. На хутары было пуста і ціха. Дзядзька з аброццю ўзрадаваўся свежаму чалавеку і пачаў распытваць, што добрага ў мястэчку, ці ёсць юхтовыя выцяжкі, і ці ўсе папісаліся ўжо ў калгасы і што будуць рабіць з «нехацінцамі». Павел расказаў пра ўсё, што ведаў, а потым пацікавіўся:

— А да Ніжына далёка адсюль?

— Калі паснедаўшы выйсці, дык да абеда можа і дапаўзеш... вярсты чатыры напасткі будзе.

Павел здзіўся: чатыры вярсты, а ісці аж да абеда!

— Гэ-э, мілы чалавек, гэта ж дрыгва. Не ведаючы і захлынуцца не штука. Калі груз які трэба перавезці на той бок, дык даюць круг вёрст на сто дваццаць, а тут рукой падаць—блізка відаць, ды далёка дыбаць.

Калі прачнуліся ўсе студэнты, Павел ім расказаў усё, што пачуў ад дзядзькі ў будзёнаўцы. Вырашылі паснедаць і рушыць у саўгас, каб там пра ўсё дамовіцца з дырэктарам.

— Сцежку я вам пакажу. Яна адна. Так што зблудзіць няма дзе. А цяпер разбірайце граблі,—загадаў тутэйшы «гаспадар».

— Навошта яны нам? — здзіўліся хлопцы.

— Бярыце, бярыце. Без грабеля тут не пройдзеш. Прарвешся ў жужаль, чапляйся граблямі за купіну, трымайся за грабильна і выпаўзай на чэраве.

Пачуўшы гэта, дзяўчаты зусім павесілі насы, а хлопцы яшчэ спрабавалі жартаваць і казырыцца.

Каля «бітай» сцежкі дзядзька расказаў, як па ёй трэба ісці.

— Старайся ступаць на траву і хуценька перастаўляй другую нагу, а правалішся,—чапляйся граблямі за купіну або хапайся за куст. Як выйдзеце на гала, граблі складзіце ў алешніку, а нехта прыйдзе па іх сюды. Так і носяць усё лецечка.

На растоптанай сцежцы стаяла рудая вада, цубкая балотная асака здавалася выкачанаю і затаптанаю ў грязь, на махавых купінах тырчалі маленькія крывыя бярозкі і шэрыя лазовыя кусты. Усе разуліся, падкасаліся і, асцярожна ступаючы, пайшлі. Асака, як назубраныя сярпы, упівалася і рэзала ногі. Паміж пальцамі свістала ржавая вада і раз'ядала парэзы. Месцамі правальваліся да кален, але кожны ратаваўся сам — памагаць не было як: удваіх маглі праваліцца па самую шыю. Балота ўгіналася і клекатала. Прыпала сонца, пахла разагрэтай тванню і бярэзнікам, на плечы і на рукі наліпалі сляпні, але ніхто не адважваўся скардзіцца і ныць.

Пакрысе сцежка рабілася трывалейшаю, аднекуль даляталі гамана і гул, а з-за бярэзніку паказаліся вільчыкі дахаў. Перамазаная тванню студэнты выйшлі на сухі бераг. За алешнікам пачынаўся вялікі пасёлак. І калі старшыня рабачкома рассяліў брыгаду ў пустой палавіне барака, Павел сказаў хлопцам, што ў суседняй вёсцы жывуць яго сваякі і ён сходзіць іх адведаць. Хлопцы падміргнулі, каб не думаць, што яны маленькія.

Павел выйшаў за саўгасную сядзібу і не мог паверыць, што і тут зусім нядаўна была непраходная дрыгва, як тая, што яны сёння мясілі: абпал шырокай тарфяністай дарогі ўсё балота было зрэзана шырокімі і вузенькімі стрэламі блакітных каналаў, недзе ракатаў трактар, цягнучы за сабою хвост рудога пылу, па дарозе ехалі доўгія абозы грабарак. Цёмна-карычневая зямля здалёк здавалася мяккім аксамітам.

Спачатку Павел азіраўся, калі яго абганялі фурманкі, а потым перайшоў на ўзбочыну, ішоў і глядзеў на роўныя прасторы асушанай зямлі, на далёкія лясы, на стракатыя фігуркі людзей. Здалося, што нехта яго даганяе. Павел азірнуўся. Следом ішла дзяўчына ў чорным палінялым камбінезоне, у рудых кароценькіх ботах, у хустачцы, насунутай на самыя вочы.

— Вера! — рвануўся насустрач Павел. Ён памкнуўся яе абняць, упіцца ў тугія, як даспелыя яблык, вусны, а яна апасліва азірнулася, працягнула маленькую цвёрдую руку і ўся засвяцілася смугляваю ўсмешкаю.

— Я ўбачыла цябе здалёк. Спачатку не паверыла, бо чакала не адсюль. Думала, што прыедзеш цягніком, з таго боку,—яна кінула туды, дзе за паласою рудога пылу былі відны стрэхі хат, а за аселицаю на пясчаным узгорку стаяў вялікі дом пад чырвонаю бляхаю.

— Ну, як ты тут?

— Як бачыш.

— Бачу і не пазнаю. Проста дзяўчына з плаката «Пяцігодку ў чатыры гады».

Вера крышку збянтэжылася. Відаць, ёй не хацелася, каб Павел убачыў яе ў выцёртым камбінезоне і ў стапаных ботах. А камбінезон на ёй сядзеў, як уліты, і ўся яна была зграбная, лёгкая і ладная. Яны гаварылі пра нешта будзённае і неістот-



нае: Павел расказаў, як ехалі сюды, як грузлі ў дрыгве, а Вера паказвала магістральныя каналы і вузенькія нітачкі калектараў, поўныя рудое тарфяністае вады.

Праз хісткі, збіты на скорую руку масток яны перайшлі на той бок ціхай Арэсы. Вада ў рэчцы здавалася густою, як кава.

Вера жыла ў тым самым вялікім доме, што стаяў за аселицаю. У ім былі навуковая станцыя і лабараторыя меліярацыйнага інстытута. Увесь пустыр вакол дома зарос густым, запыленым і пабялелым ад сонца палыном. Вузенькі Верын пакойчык быў падобен на кладоўку. У пазах паміж тоўстымі бярвеннямі тырчаў мох, падлога і сцены пахлі смалю. Пры акне быў жалезны ложка, замест століка на табурэце стаяў чамадан. Гаспадыня яго накрыла вышываным ручніком, паставіла маленькае люстэрка і букецік рамонаў.

Са сцяны, завешанай прасціною, Вера зняла сукенку і выскочыла за дзверы.

У пакойчыку было ціха і прахладна. Толькі цяпер Павел адчуў стому ад гарачыні і хады. Хацелася напіцца і апаласнуцца халоднаю вадою. Вера ўбегла ў лёгкім паркалёвым плаці і ў беленькіх тапачках на босую нагу. Яна зноў была лёгкая, блізкая і знаёмая. Толькі пабялелі валасы і бровы, а залацісты загар густа пакрыў ружовыя шчокі.

Вера выскоквала з пакойчыка ў калідор, было чуваць, як сінеў прымус, бразгалі талеркі, некалькі разоў падаў відэлец.

Імправізаваны столік паставілі пасярэдзіне пакойчыка і накрылі газетам. Вера ўнесла пісклівую яешню. Яна пыркала і падскоквала на вялікай чорнай патэльні.

А Павел не зводзіў з дзяўчыны вачэй. Яму здавалася, што гэта першы дзень іх супольнага шчасця, што заўсёды будзе так утульна і хараша, што яны заўсёды будуць разам, хоць пра сваё будучае яшчэ не казалі ні слова. Толькі ў лісце ён ад-

важыўся напісаць «кахаю», а сказаць так і не змог. Ды і ці трэба было гаварыць, калі і так усё было зразумела.

Потым яны доўга хадзілі па беразе Арэсы. Вера расказвала пра сваю нялёгкую прафесію, пра дзяўчат, якія разам з ёю калі калектары і каналы, пра тое, як баляць набрынялыя ад вады ногі. Але яна не скардзілася.

Над далёкім борам павісла вялікае чырвонае сонца. На яго можна было глядзець, не зажмурваючыся. Па дарогах ляскалі грабаркі, падымаючы пазалочаны пыл, недзе спявалі дзяўчаты працяжную, нібыта жніўную, песню, на тарфянішчах сакаталі трактары. Павел спыніўся на пясчаным беразе.

— От цяпер бы выкупацца. Давай. Га? — Ён павесіў пінжачок на ракітавы куст, не расшнуроўваючы, скінуў чаравікі, пачаў сцягваць кашулю. Вера стаяла крышку збянтэжаная. Павел зразумеў, што яна не збіралася купацца.

— А ты бажы за кусты і з-за тае лукі выплывеш, як тая палеская русалка, што прысылала мне лісты.

Калі Вера знікла за лясняком, Павел боўтнуўся ў ружаватую ад вячэрняга сонца ваду, звонка зашлёпаў сажонкамі, лажыўся на спіну і адчуваў, як з яго сплывае стома, як вялікая радасць запаўняе ўсю яго істоту. А калі пачуўся плёскаць за кустамі, ён паплыў насустрач Веры. Яны пырскаліся. Як малыя дзеці, смяяліся, даганялі адно аднаго, лавілі за халодныя пругкія плечы і ўпершыню былі так блізка-блізка.

У вялікі дом на пустыры вярталіся прыцемкам. Над Арэсай і над балотамі плыў лёгкі туман, у роснай траве трашчалі конікі, каля дома ціха шапацеў палын. Яны спыніліся на ўзгорку. Павел успомніў і ціха заспяваў іх любімую песню:

Глянь, мая рыбонько, — срыбною хвилею
Стелется полем туман.

Ён пяшчотна прыгарнуў да сябе Веру. Усё было, як у песні: і ціхі вечар, і туман у нізінах, і яны ўдваіх пад высокім месяцам. А як толькі выйшлі на сцэжку, Вера адхінулася ад яго, прыціхла, задумалася, нібыта нейкая трывога апанавала яе. Павел хацеў пакласці ёй руку на плячо, Вера адхінулася.

— Не трэба, Паўлік.

— Каго ты баішся? Мы дарослыя людзі, і ў нас усё сур'ёзна.

— Так. Але не трэба лішніх плётак. А тут любяць папаласкаць костачкі. Ты паедзеш, а мне тут жыць... Давай дамовімся: ты мой брат, дваюрадны, вядома. Будзеш спаць у маім пакоі, а я пайду да дзяўчат. Заўтра пасля абеды будзем зноў разам. На трасу мы выходзім, як развіднее, і працуем да спёкі.

У доме чуліся галасы меліяратараў, смех і брэнканне гітары. На ганку пажылая прыбіральшчыца запраляла лямпы. Яна Веру і Паўла правяла доўгім дакорлівым позіркам.

У змроку пакоя Вера абхапіла далонямі Паўлаву галаву і моцна прытулілася да яго.

— Як добра, што ты прыехаў. Я так чакала цябе.

— А можа лепш было не прыязджаць, каб не хавацца пад маскаю дваюраднана брата? Ой, ты, мой канспіратар! — і ён прагна ўпіўся ў Верыны вусны. Яна заплюшчыла вочы, слаба спрабуючы вызваліцца з яго абдымкаў.

— Ш-шалёны! Хіба ж так можна? Пацярпі трохі, наша ўсё наперадзе, — і выбегла за дзверы. Праз адчыненую фортакку было чуваць, як прыбіральшчыца пыталася:

— Ці не новага работніка прыслалі? Жыць будзе ў нас ці на сяле?

— Не, цётка, гэта мой дваюрадны брат з камсамольцамі прыехаў, забег адведаць ды забавіўся. Хай пераначуе.

Павел упершыню чуў, што Вера ўмее так складна хлусіць, і зрабілася крышку нядобра. Ён адчуў сябе злодзеям, вымушаным хавацца, хлусіць і прыкідвацца.

Вера ўнесла лямпу і збанок сырадою.

— Не запальвай, так лепш, — папрасіў Павел.

Яны сядзелі побач, пілі малако з хлебам, спечаным на аеры, і маўчалі. У змроку заўсёды хочацца маўчаць або гаварыць шэптам. На падлозе ад святла месяца адбіўся касы квадрат акна, пад столлю пілаваў шашаль, а недзе на сяле рыпаў гармонік пад дзявочыя галасістыя прыпеўкі.

Вера разаслала ложак і паказала, як зашчапіць дзверы. Яны пастаялі, прытуліўшыся адно да аднаго, Вера моцна пацалавала Паўла ў шчаку і выбегла з пакоя. Адразу зрабілася пуста і сумна. Хацелася вярнуць яе, быць разам, зноў адчуць гарачае дыханне, пах валасоў і цяпло рук. Не, ён не дазволіў бы нічога нядобрага, бо вельмі паважаў і любіў яе. Ён ішоў пехатою, грузаў па дрыгве, каб толькі пабачыцца, каб сказаць усё, што думаў і адчуваў, але так і не адважыўся сказаць. А яна чамусьці выдае яго за брата, нечага баіцца і трывожна маўчыць.

Павел доўга варочаўся, курыў і ўспамінаў усё ад першае і да гэтае сустрэчы.

Далёка за поўнач яго разбудзіў дробны стук у шыбіну. Ён падняў галаву і прыслухаўся да шэпту за акном.

— Верачка, адчыні... Ну, выйдзі на хвілінку, не бойся.

Павел маўчаў, а сэрца калацілася, нібы ў грудзях гула кузня. У шыбіну пастукалі мацней, і асіплы прастуджаны голас ужо не прасіў, а настойліва патрабаваў, каб Вера выйшла на ганак.

Месяц зайшоў на другі бок і кідаў ад дома доўгі цёмны цень, але Павел разгледзеў сілуэт высокага мужчыны ў насунутай на лоб кепачцы.

— Хто тут? Што вам патрэбна? — не вытрываў ён.

Цень адскочыў ад акна, патупаў узад і ўперад, ухапіўся за галаву, увагнуўся і зноў падбег да акна.

— А-а-а! Вунь ты якая? Хабаля завяла. Чысценькага пусціла... А я ж, дурань, на цябе, шалаву, маліўся. Ну, ты цяпер памніш Сашку... — ён брыдка вылаяўся і знік за домам.

Павел дрыготкімі пальцамі ледзьве дастаў папяросу і доўга не мог яе прыкурыць — ламаліся запалкі, не слухаліся рукі.

«Дык вось каго яна баіцца! Нейкі п'янчуга, як да сябе дадому, грукае ў шыбіну і просіць, каб пусціла. І сцежку, відаць, ведае добра. Можа і выходзіла да яго не раз? Можа і ён сядзеў на гэтым ложку, можа...» Павел да болю сціснуў сківіцы, прагна курыў, а думкі, адна страшнейшая за другую, гнялі і гнялі яго. Ён спрабаваў разважаць лагічна, але падазрэнні і крыўда былі мацней за ўсякую логіку. Успомнілася, як лёгка Вера схлусіла старой кабеце, назваўшы яго братам, як нешта ўтойвала ад яго, чагосьці баялася і была не такою, як раней. То хацелася апраўдаць яе: «Хіба ж забароніш п'янаму дурню стукнуць у вокны?.. А чаму ён стукае іменна да яе? Пэўна, мае падставы». Зноў закруціліся думкі і пацягнулі ў чорны вір сумненняў, недаверу і крыўды. Святое, чыстае пачуццё пахіснулася і запламілася. Павел доўга не мог заснуць і толькі пад раніцу забыўся кароткім трывожным сном.

Яго разбудзіла сонца. У доме было ціха і пуста. Спачатку здалася, што яму прыснілася нешта агіднае і цяжкае, але ён успомніў усе драбніцы, убачыў скамечаныя недакуркі, стапаны пад акном палын, і зноў вярнулася горкае пачуццё абразы, недаверу і крыўды. Ён вырваў з бланкета лісток і, спяшаючыся, каб часам ніхто не зайшоў і не затрымаў яго, напісаў: «Роллю «брата» іграў, як мог. Досыць камедыі! Прывітанне ад Сашкі. Сёння пастукаецца зноў. Лічы, што мяне няма. П».

Ён ціхенька выйшаў з пакоя і хацеў непрыкметна знікнуць з гэтага дома. Але, як толькі рыпнулі дзверы, з цёмнага калідора выйшла прыбіральшчыца з вялікім палыновым венікам.

— Мабыць, не даў вам заснуць гэты дурань. Хацела памыямі абліць, дык чаго добрага вокны перамалаціў бы. На гэта ў яго розуму хопіць. Бадзяўся недзе дні тры, дык ціха было, а прывалокся і зноў грукае. Праходу вашай сястрычцы не дае. — Апошнія словы яна сказала так, што Павел апусціў вочы.

— А што гэта за тып? — спытаў ён.

— Сашка? Ат, шалапут. На трактары робіць. І зарабляе багата, і ходзіць чыста, а вып'е, як ад чэмеру дурэе. Толькі Верачку і слухаецца. Куды ж гэта вы? Малачка папілі б.

— Схаджу на рэчку, — схлусіў Павел.

Праз густы чадны палын з гаркатою на вуснах і ў сэрцы ён выйшаў за вёску. На каго крыўдаваў, і сам не ведаў — на Веру, на п'янага трактарыста, а можа на сябе. Але вярнуцца не мог — парвалася ў ім нейкая галоўная струна.

Яшчэ і цяпер пасівелы дацэнт Павел Мікалаевіч часта ўспамінае тое далёкае лета, горкі палыновы чад і першае сапраўднае каханне. Ён часта гаворыць студэнтам: «Пра ўсё трэба меркаваць *sine ira et studio* — без гневу і прадурзятасці», а сам пакутуе і дагэтуль, што не збярог сапраўднае шчасце. Чаму? Быў вельмі малады і не трымаўся гэтага мудрага лацінскага выслоўя.



ЖАР-ПТУШКА МАСТАЧКІ

«У жар-птушкі яркія крылы, у дзяцінстве кожны злавіць яе хоча, але яна знікае імкліва...» Бабуля расказвала казку даўно, але ўнучцы яна запомнілася на ўсё жыццё.

У першы год вучобы ў Віцебскім мастацкім вучылішчы Валерыя Жолтак часта ўспамінала родны Жлобін, сумавала па бацькоўскаму дому і малявала дзяцей. Ёй самой часам здавалася дзіўным тое, што жар-птушка ўсё яшчэ валодае яе думкамі.

— Фантазія ў мастачкі Жолтак надзвычайная, — сказаў аднойчы народны мастак БССР С. Нікалаеў, праглядаючы яе эскіз да опернага спектакля.

Ва ўяўленні ўспыхвалі радасныя карціны, сагрэтыя марай мастачкі. Увасобіць ледзь улоўныя рухі чалавечых пачуццяў у канкрэтны мастацкі вобраз было гэтак жа цяжка, як злавіць крылатую яркую птушку.

«Дасягненню свайго ідэала ў мастацтве трэба прысвяціць усё сваё жыццё» — гэтыя словы Стэндаля сталі зразумелыя пасля таго, як яна намалявала першую сваю карціну «Першае верасня». Хацелася ўвекавечыць радасць дзіцячага светаўспрымання, а намалявалася жанравая карціна. Дзеці — і ўсё. Але ў душы несіхана гучала тое, што слаба пакуль атрымлівалася на палатне.

Аднойчы ў спартыўным магазіне Валерыя Канстанцінаўна пачула звон канькоў. Дзеці гуртам акружылі прадаўца і звінелі, звінелі канькамі... І мастачка на момант стала іх равесніцай...

Робота над карцінай «Зіма прыйшла» прыносіла аўтару сапраўдную асалоду. На маскоўскай выстаўцы яе хвалілі і гледачы і прыдзірлівыя крытыкі. Радасць перажывала і Валер

Падснежнікі. Нацюрморт.



У веснавым лесе. Карціна Валерыі Жолтак.

рыя Канстанцінаўна. Але ж «у дасканаласці не можа быць мяжы...» Чые гэтыя словы? Яны служаць мастаку вернай зброяй супраць самаздавалення. У сапраўднага майстра з гадамі гэтыя словы гучаць у душы ўсё часцей...

І дачка — ужо дзяўчына. Па-мацярынску пяшчотна глядзіць на яе мастачка. Яна малюе цёплае лірычнае палатно «Вясна». Беразняк задыміўся красавіцкім цяплом, фіялетавае галіны набіраюць сілу, сілуэтам задумлівым і мілым праходзіць па вясне дзяўчына. Карціна намалявана смела і лёгка. У пасляваенным беларускім жывапісе яна заняла сваё асаблівае месца. «Вясна» Валерыі Жолтак доўга яшчэ будзе ўспрымацца як вельмі сучасны і дасканалы твор.

Мова маляўнічых твораў беларускай мастачкі блізкая, зразумелая і дарагая ўсім аматарам савецкага выяўленчага мастацтва. У Маскве ў 1961 годзе штодзённа ля карціны Валерыі Канстанцінаўны «Званочки лясныя» збіраліся шматлікія наведвальнікі Манежа. Нацюрморт быў намаляваны ў манеры старой беларускай маляўнічай школы. Побач з дрэннымі «новымі» нацюрмортамі ён выглядаў сучасным класічным узорам. У творы ў арганічным адзінстве спляліся нацыянальныя традыцыі і сучаснае бачанне мастака. Шэра-бэзавыя аканіцы, паласаты ручнік, які звісае цераз падаконнік, і букет ліловых званочкаў былі арганізаваны ў надзвычай цікавую колерную гаму.

Радасцю дыхаюць і беларус-

кія пейзажы мастачкі. Вось перад намі бяжыць удалячынь «Брэсцкае шасэ», вось «Веснавы разліў» і «Ледаход». І, здаецца, мы не толькі бачым родныя краявіды, але чуем хруст снегу, удыхаем сухі рэзкі водар палыну. Веснавы настрой, які завалодаў сэрцам мастачкі пры яе сустрэчы з вясной, перадаецца і нам.

Грані таленту паліруе час. І дзіцячая тэма ў творчасці Валерыі Канстанцінаўны выяўляецца ў залежнасці ад патрабаванняў эпохі. Вайна была для дзяцей трагедыяй. І мастачка часта звяртаецца да сваёй памяці, як да бязлітаснай сведкі пакутлівага мінулага. «За дапамогай да партызан», «Да родных гнёздаў» і «Вораг прайшоў» — карціны пра вайну і карціны пра барацьбу за мір. Нездарма яны летась у Дзень Перамогі дэманстраваліся ў экспазіцыях мастацкіх выставак у многіх нашых гарадах. У дзяцей вайны фашысты ўкралі жар-птушку, але савецкія воіны вярнулі жыццё. І зноў «Сяброўкі» Валерыі Жолтак пабеглі ў лес «Па лісічкі» і ўселіся на лясной палянцы паслухаць бабульчыну казку...

Калі яны падраснуць, яны паглядзяць «Веснавыя нацюрморты» таленавітай мастачкі і адчуюць прыгажосць кветак жывых і кветак, намаляваных умелым і тонкім пэндзлем. А пазней убачаць і цікавыя эпічныя пейзажы «Мікалаеўшчына» і задуменнага на гэтым палатне Якуба Коласа.

М. СМІРНОЎ



Цішай, цішай...



Цішай, цішай,
Стромкі клён,
Не шумі
Каля акон.

Цішай, цішай,
Гулкі гром,
Аб'язджай
Хутчэй наш дом.

Вецер,
Хмары адгані
І да ранку
Адпачні.

Змоўклі
Птушак галасы.
Ззяюць дрэвы
Ад расы.

Месяц малады
З-за хмар

Мама, пачытай!

Паказаў
Свой светлы твар.

А чаму так
Ціха стала!
Спачываць
Кладзецца Ала.

Захар БІРАЛА

Ракета

Сеў малы хлапец на ўслон,
Пластылін камечыць ён
І майструе шчыра так,
Каб не быў у працы брак.
Вось узяўся, інжынер,
Не адцягнеш за каўнер!

Ён не хваліцца — сакрэт,
Аж забыўся на абед.
Працу выканаў, канец...
Цацку змайстраваў хлапец.
Вось ракета — ая-яй!
Хоць на Месяц запуская.



Уладзімір КАРЫЗНА

Воля-вольніца

Адлятаюць у вырай птушкі. Шуміць у паветры іх крылле, з кожным днём пусцеюць і лугі, і азёры, і неба. Сумна і тужліва маладому шпаку, што зламаў перад адлётам у вырай крыло і цяпер ніяк не можа падняцца ў неба. Ён сядзіць у клетцы, у якую пасадзіў яго мой малодшы брат Жэня, і сумуе. Шмат у шпака цяпер ежы. Але яна яму не міла зусім.

Прасторная ў яго клетка. Але цісне яна птушыную душу — ёй патрэбны прастор ад зямлі да самага неба!

Ляцяць птушкі, крычаць, развітваюцца. Чую ён іх і хапаецца кволай дзюбкай за моцныя пруткі.

Цяжка беднаму, хвораму шпаку!

— Трэба нешта прыдумаць, Жэня, — кажу я брату.

— Штучнае крыло?

— Не. А што, калі склеіць вялікі папяровы змей?

— І на ім пусціць шпака ў неба? — здагадваецца брат.

Мы бярем паперу, клей, нажніцы. Жэня ў захапленні. Наш шпак паляціць у неба, падыхае вольным паветрам, і тады яму не будзе гэтак маркотна.

І вось, нарэшце, змей гатовы. Мы прывязалі доўгі цяжкі хвост, закілзалі змея, каб слухаўся. Надзейна прымацавалі маленькую кабінку, пасадзілі шпака. Узлезлі на ўзгорак, і напорысты вецер імкліва панёс змея са шпаком. Змей набіраў вышыню. Вось ён ужо кавалачкам срэбра гарыць пад сонцам, каля белых, як вата, хмарак...

— Дыхай, крылаты сябар!

— Пі ўволю вецер і сонца!



Сыну

Сцяблінка жамчужная,
шчабетунок,
Малы, дарагі, залаты бегунок!
Упартыя ручкі ён маме падаў —
І вось ужо ў небе мой сын
залунаў.

Ужо ў самалёце мой хлопец
ляціць,
На крылах машыны зара
зіхаціць.
Над любай Айчынай плыве
самалёт,
Высока над краем лунае пілот.

І сонца любуецца сынам
маім,
І кожны мой друг захапляецца
ім,
І песню, здаецца, спявае матор
Для сына, што смела сягае да
зор.

Я слухаю: сэрца шчасліва пяе,
Мне радасна: гордыя мары
мае.

А сын мой шыбуе дарогай
прамой —
І сонечны свет над яго галавой,
І воблака, белым махнуўшы
крылом,
Легла да ножак яго дываном.

Пераклала з таджыкскай
мовы Еўдакія ЛОСЬ.

Алесь СТАВЕР

Я за цябе дрыжу і днём
і ноччу,
Каханая, прыгожая мая.
Чаму ты гэта зразумець не
хочаш,
А думаеш, што неспагадны я.

Мне важна ўсё: як на каго ты
глянеш,
Як на цябе другія паглядзяць,
Каго ты хваліш і каго ты
ганіш,
Каго магла б ты за ўзор узяць.

І б'юся я ў дагадках-
недамогах,
Якім не бачу ні канца, ні меж.
Не прызнаеш ты часам вельмі
многіх,
Ды і мяне парой не прызнаеш.

А я, дзівак, аслеплены
няўмольна
Тваёй паставай і тваёй красой,
Перад табой схіляюся

бязвольна,
Бы краска перад востраю
касой.
Парой баюся: завяло далёка, —
Здаецца, так не вытрываю
больш...

Ды суцяшае запавет прарокаў:
Там, дзе каханне, там
заўсёды — боль.

ВЫ ПАТРЭБНЫ АДЗІН ДРУГОМУ

Я чакала знаёмую фельчарыцу ў прыёмным пакоі ваўкавыскай бальніцы. Апрача мяне, тут былі яшчэ двое: мужчына і жанчына. Яна толькі што выйшла з бальнічнага калідора і, здаўшы белы халат санітарцы, залілася слязьмі:

— Кепска ёй, Міша, ой, кепска!..

Мужчына разгублена таптаўся на месцы, а жанчына плакала так горка, што мне захацелася неяк суцешыць яе.

— З кім у вас бяда здарылася? — спытала я.

Адказаў мужчына:

— Ды вось, старая тут у нас... Памагала жонцы лён трапаць, кастрыца ў вока папала, запаленне пачалося. Аперацыю цяпер рабілі...

— І казалі ж ёй, казалі! — галасіла жанчына. — Хіба ж можна ў яе гады за ўсякай работай паспець? Да ўсяго ж яна свае рукі прыкласці спяшаецца, усім памагчы хоча.

Падыйшла пажылая санітарка, спагадліва абняла жанчыну за плечы:

— Відаць, маці твая?

Тая адмоўна паківала галавой.

— Няўжо па свякрусе так гаруеш?

Але жанчына, скрозь слёзы глянуўшы на мужа, зноў паматала галавой.

А ён чамусьці раззлаваўся:

— Як гэта не маці? Маці яна нам, хто ж яшчэ!

Распытваць было няёмка. На тым бы ўсё і скончылася, забылася, загубіўшыся ў памяці сярод соцень усялякіх іншых сустрэч, калі б журналісцкі лёс праз паўгода не прывёў мяне зноў у тыя ж краі.

Ёсць у Ваўкавыскім раёне маленькая вёсачка Кузьмічы. Стаіць яна сярод белых бярозавых гаёў, туды і даедзеш не ва ўсякае надвор'е. А слава аб Кузьмічах ідзе добрая — лепшая брыгада ў саўгасе «Ваўкавыскі». Бо жывуць там людзі дружныя і працавітыя. Шмат добрага пачула я пра іх, і асабліва зацікавіла мяне сям'я Базарскіх.

Як жа я здзівілася, калі, павітаўшыся з Міхаілам Казіміравічам і Соф'яй Аляксандраўнай Базарскімі, пазнала тых, каго сустракала калісьці ў ваўкавыскай бальніцы! І вельмі рада была пачуць, што іхняя старая маці Альжбета Пятроўна жывая і здаровая.

Цяпер ужо я падрабязна дазналася пра гісторыю гэтай

сям'і, па-жыццёўску простую і ў той жа час прыгожую...

Шмат гадоў назад, яшчэ перад самай вайной, сын Альжбеты Пятроўны — Сяргей Кунцэвіч прывёў у дом маладзенькую, сарамлівую Соню. Не была Соня сярод вясковых нявест ні самай прыгожай, ні самай спрытнай. Але змагла Альжбета Пятроўна сустрэць нявестку ласкавым «дачушка», змагла не заўважаць першых промахаў маладой гаспадыні. Дзе трэба было вучыць, вучыла добрым словам, а не папрокам. Таму вельмі лёгка было Соні называць гэтую, яшчэ нядаўна чужую жанчыну мамай. Не па абавязку, а ад усяго сэрца старалася яна дагадзіць свякрусе, і тая нахваліцца не магла нявесткай.

Грымнула вайна, Сяргей пайшоў на фронт. А праз чатыры гады разам з радасцю перамогі прыйшло гора ў сям'ю Кунцэвічаў: Сяргей загінуў смерцю храбрых у апошнім баі. У доме, які паспеў ужо састарэць без гаспадара, асталіся чатыры асірацелыя жанчыны: дзве дарослыя — маці і жонка і дзве зусім яшчэ маленькія дачушкі.

Гэта былі цяжкія пасляваенныя гады. Але нявестка са свякрухай жылі ў згодзе, ва ўсім памагалі адна адной, гадавалі дзяўчынак. Здараліся нястачы, здараліся няхваткі. Пераносіць іх было шмат лягчэй таму, што ўсё дзялілі папалам.

Мінула некалькі гадоў. Да Соф'і, усё яшчэ маладой і прыгожай, пасватаўся Міхаіл Базарскі. І зноў Альжбета Пятроўна змагла пераступіць такую зразумелую мацярынскую рэўнасць — яна шчыра блаславіла нявестку на новае замужства.

Міхаіл прыйшоў у сям'ю прымаком. Па сяле насцярожана гаварылі:

— Скончыўся мір у гэтым доме.

— Родны сын з маткай не заўсёды ўжываецца, а тут...

Людзі, аднак, памыліся. Паднавіўся, пасвятлеў стары ўдовін дом, падпраўлены дужымі мужчынскімі рукамі. І жывуць у ім вось ужо колькі гадоў па-ранейшаму дружна і мірна. Міхаіл і Соф'я працуюць у саўгасе, бабка Альжбета ўпраўляецца па гаспадарцы, няньчыць малых — іх з'явілася яшчэ трое. Старую маці паважаюць у сям'і. Усе ў сяле памятаюць, як трывожыліся і Міхаіл, і Соф'я, калі здарылася бяда з яе вокам.

І бабка Альжбета стараецца па меры сіл памагаць ня-

ЭКРАН



...Брусель. Ціхая, вузкая вуліца. У старадаўнім будынку — сціплы кабінет Карла Маркса. На сталі — толькі што атрыманыя з Францыі экзэмпляры «Маніфеста Камуністычнай партыі». Маркс уважліва чытае тэкст. Побач сядзіць Гес. Хітраватая ўсмішка прабегла па яго твары, ён сказаў:

— Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!.. А дзе наш стары лозунг: «Усе людзі — браты!» Хіба гэтыя лозунгі прэчаць адзін аднаму?

— Ілюзіі!.. — Маркс павярнуўся да Геса і нягучна загаварыў:

— Пралетарыят звергне буржуазію і ў бяскласавым свеце прыйдзе да цудоўнага лозунга: «Усе людзі — браты!» А цяпер, цяпер балбатня пра любоў і брацтва, ваша ўсяедная бяскласавая любоў — здрада любові і брацтва. Вы ўзносіце баязлівае ўбоства беднякоў, а мы славім гордага рэвалюцыянера-пралетарыя. У агні рэвалюцыі будзе выпрабаван наш «Маніфест»...

Гэта эпізод з новай каляровай кінакарціны «Год, як жыццё» вытворчасці кінастудыі «Масфільм». У аснове сцэнарыя кінастужкі — цудоўныя раманы Галіны Серабраковай «Юнацтва Маркса», «Выкраданне агню» і «Вяршыні жыцця», а таксама плён шматгадовых творчых пошукаў пісьменніцы, яе гутаркі з рускім вучоным А. Н. Марозавым, які асабіста ведаў Карла Маркса, з англійскімі рабочымі, што сустракаліся з Фрыдрыхам Энгельсам.

Паставіў фільм рэжысёр Рыгор Рашаль, добра вядомы ў нас і за рубяжом сваімі маштабнымі, манументальнымі творамі: «Вольніца», «Блуканне па пакутах», «Ана-дзім Паўлаў».

У ролі Маркса здымаўся артыст маскоўскага тэатра-студыі «Сучаснік» Ігар Кваша, у ролі Энгельса — малады акцёр Маскоўскага тэатра сатыры Андрэй Міронаў. Жэніі Маркс іграе Р. Ніфантава, Веерта — В. Ліванаў, Бакуніна — артыст МХАТ Л. Залатухін.

...Бальніца. Адна з парадзіх вельмі засмучана тым, што ў яе нарадзілася дачка. Яна горна плача. Яе ніхто

вестцы. Ужо каму-каму, а жанчынам у вёсцы хапае клопату!

Не без таго, вядома, — хоць і рэдка, а бывае, што ўспыхне раптам невялікая перапалка паміж жанчынамі. Міхаіл абавязкова ўмяшаецца:

— Не крыўдзі маці, Соня, саступі!

Але старая зараз жа спяшаецца на выручку маладой:

— А ты, сыноч, не звяртай увагі. Дзе ж ты бачыў, каб дзве бабы ля адной печы не перагаварыліся?

— Ох і заступніца ў цябе, жонка! — смеецца Міхаіл.

Усміхнецца і Соф'я. Рассеецца, як туман, раздражненне, зноў згода пануе ў сям'і.

Я гутарыла з Альжбетай Пятроўнай. Як і ўсе бабулі, яна з захапленнем расказвае пра «таленты» меншанькіх унукаў, а пра Міхаіла з Соф'яй гаворыць так:

— Дай бог ім дачакацца на старасці гадоў ад сваіх родных дзетак такой ласкі і прывету, якую бачу я ад іх...

Прыемна пабываць у такой сям'і, чуць такую гаворку.

Але вось нядаўна мне давялося сустрэцца з сямейнай гісторыяй, якая склалася куды больш трагічна толькі па той прычыне, што жанчыны зусім інакш паставіліся адна да адной.

У руках у мяне пісьмо Анастасіі Максімаўны Лескавец — старой жанчыны з вёскі Дуброў Клічаўскага раёна. Страшнае пісьмо-скарга. Невестка Ніна выганяе яе, старую і хворую, уначы на мороз, чыгунок са стравай, якую свякруха варыць сабе асобна, выкідае на сметнік.

Я пабывала ў Дуброве, пазнаёмілася з Нінай і з Анастасіяй Максімаўнай Лескавец. І кожная паасобку мне вельмі спадабалася. Анастасія Максімаўна — яшчэ не старая, памяркоўная жанчына, яе працавітаты рукі шмат усякай работы перарабілі на сваім вяку. Ніна — жвавая, белазубая, з вясёлымі і гарэзлівымі вачыма — перадавая даярка на саўгаснай ферме. А абедзве разам — брыдка глянуць і паслухаць. І дзе толькі словы яны такія знаходзяць, каб больш балюча ўпікнуць адна адну!

Іх сямейная гісторыя крыху падобна на тое, што давялося калісьці перажыць Соф'і Аляксандраўне і Альжбеце Пятроўне. Два гады назад трагічна загінуў сын Анастасіі Максімаўны, муж Ніны — Анатоль Лескавец. У доме асталіся ягоныя маці, жонка і дзве дачушкі. Але тут агульнае гора не з'яднала жанчын. Пачаўся разлад.

Вядома, многае ў пісьме, што прывяло мяне ў Дуброў, было сказана для большага ўражання: і тое, што Ніна выганяла хворую свякруху ўначы на мороз, і што біла. Гаршчок сапраўды аднаго разу перакуліла, калі свякруха дэманстравала, каб дапачы нявестцы, праз усё сяло несла ў ім бульбу варыць у чужы дом.

Так і жывуць яны, зневажаючы адна адну. І растуць у гэтай сям'і дзве дзяўчынкі, часам зусім закінутыя з-за вечных сямейных спрэчак. Між тым любяць іх абедзве — і маці, і бабуля. Дзеля іх гатовы на любыя ахвяры. Апрача адной — саступіць у спрэчцы.

Мы доўга сядзелі разам, гутарылі, стараліся высветліць — у чым жа прычына разладу? Жанчыны маўчалі. Прычыны не было. Былі агульнае гора, агульныя цяжкасці, але не было агульных радасцей, бо жылі ў гэтай сям'і кожны сам па сабе.

— Чужыя мы... — сказала Ніна.

А я прыгадала Соф'ю Аляксандраўну і Альжбету Пятроўну з Кузьмічоў. Таксама «чужыя» па паняццю Ніны Лескавец. Тым больш Міхаіл. Але жывуць у згодзе лепей за якіх крэўных.

— Гора ў нас. Каб жылі ў дастатку ды радасці, дык, можа, не сварыліся б... — разважае Анастасія Максімаўна.

А ў тых жанчын, у Кузьмічах, хіба не такое ж гора было?

Не, не ў гэтым справа. І не ў тым, што Ніна — «нягодная нявестка» або Анастасія Максімаўна — «злосная свякруха», як атэстуюць яны адна адну. Па-мойму, абедзве яны добрыя жанчыны. Але... дзесьці маладзейшая не змаўчала, не саступіла старэйшай, дзесьці старэйшая лішні раз папракнула маладзейшую — і пайшло.

Цяпер ужо цяжэй. Камусьці трэба пераступіць цераз крыўду, першай працягнуць руку. Цяжка, але можна. І трэба. Тым больш, што лёс сям'і склаўся так няпроста. Тут жанчынам асабліва неабходна падтрымка адна адной.

...Свякруха і нявестка, старая і маладая. На жаль, нярэдка паміж імі няма згоды. Праз гэта кепска даводзіцца дзецям, узнікае разлад паміж мужам і жонкай. А калі разабрацца, дык свякруха і нявестка вельмі патрэбны адна адной. Маладыя, як правіла, працуюць. Старая маці — гэта і вопытная гаспадыня ў доме, і добрая, клапацілівая бабуля. Вядома, трэба заўсёды памятаць пра яе ўзрост, памагаць ёй, не валіць на яе ўсе хатнія клопаты.

«...На старасці гадоў дачакацца ад сваіх дзетак такой ласкі і прывету, якую я ад вас бачу», — зычыць бабуля Альжбета Соф'і і Міхаілу Базарскім.

Што ж, думаю, яе пажаданне збудзецца. Дзеці ў гэтай сям'і бачаць добры прыклад.

«А які прыклад бачаць мае дзеці?» — не шкодзіла б, каб Ніна Лескавец задала сабе такое пытанне. І няхай задае сабе яго кожная маладая жанчына, перш чым сказаць грубае слова старой маці або свякрусе. Ёй жа, напэўна, таксама давядзецца стаць маці і свякрухай...

Іна МІЦКЕВІЧ

не можа суцешыць. І тады выклікаюць галоўнага ўрача.

— Значыць, вы незадаволены, што будзеце мець спайнае жыццё, — звяртаецца да яе доктар. — Нездаволены, што ў вас дачкі, і яны не будуць біцца на двары і хадзіць з разбітымі насамі і каленямі? Нездаволены, што вас не будуць выклікаць у школу з-за двоек па паводзінах, катання на парэнчах або тайнага курэння пачынаючы з трэцяга класа?

Незадаволены?

Значыць, вы хочаце, каб да вас кожную раніцу прыходзілі дворнікі з асколкамі разбітых шыб, домакіраўнікі з футбольнымі мячамі і ханейнымі шайбамі, участковыя з рагаткамі і пугачамі?

Незадаволены? Значыць, вы хочаце, каб кожную раніцу ва ўсіх пасцелях вы знаходзілі белых мышэй, вужоў, вожыкаў?

Плачаце? А ці ведаеце вы, што значыць мець сыноў? Як гэта цяжка мець сыноў?

Такую ўсхваляваную прамову, напэўна, можа сказаць толькі чалавек, які перанёс усё гэта сам, — галоўны ўрач Бандарэнка, адзін з герояў новай кінакамедыі «Дзеці Дон-Кіхота», створанай на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю Н. Шкляровай.

Галоўныя ролі ў фільме выконваюць Анатоль Папанаў, Вера Арлова, Леанід Прыгуноў, Уладзімір Коранеў, Андрэйна Бельянінаў і Вова Сямёнаў.

Цікавую двухсерыйную шырокаэкранную мастацкую кінааповесць «Іду на навалініцу», створаную рэжысёрам Сяргеем Мікаэлянам па матывах аднайменнага рамана Данііла Граніна, выпускае на экраны рэспублікі кінастудыя «Ленфільм». Карціна прысвечана людзям навукі. Яе героі — маладыя вучоныя, іх старэйшыя таварышы і настаўнікі.

У вострых сутыкненнях з чыноўнікамі і кар'ерыстамі ад навукі раскрытваюцца моцныя і складаныя характары герояў, зацвярджаецца тое новае, што ўнеслі ў нашу жыццё XX і XXII з'езды партыі.



У фільме заняты акцёры Аляксандр Бяляўскі (Крылоў), Васіль Ланавы (Тулін), Анатоль Папанаў (Анікееў), Міхаіл Астангаў (Галіцын), Жанна Прахарэнка (Лена), Сяргей Плотнікаў (Южын) і іншыя.

Шмат вясёлых мінут даставіць глядачам новая кінакамедыя «Певень», пастаўленая рэжысёрам Х. Агаханавым і Н. Зелеранскім на кінастудыі «Туркменфільм».

Парадуець глядачоў камедыяй і кінематаграфісты Грузіі. Фільм «П'ер — супрацоўнік міліцыі» пастаўлен рэжысёрам Д. Рандзілі па сцэнарыю маладога драматурга Л. Чэлідзе.

Р. КАПЛЯ

Кадр з кінафільма «Дзеці Дон-Кіхота».

Кадр з кінафільма «Іду на навалініцу».



БРАЦІК

Марыя КАЗЛОЎСКАЯ

Апавяданне

— Гэтыя цёці пажартавалі, дачушка,—сказала мама.— Запомні, мая дзяўчынка: родная маці нікому ніколі не аддасць сваё дзіця.

Гэта было так проста і так пераканаўча, што Галачка хутка супакоілася.

— Канешне, яна ніколі не аддасць. Вось ты мяне хіба каму-небудзь аддасі?

— Ты разумніца.

Мама пацалавала дачку, і на гэтым размова пра маленькіх дзяцей закончылася надоўга. Больш Галачка не прасіла, каб купілі сястрычку.

Тым часам Галачка вырасла і ўжо збіралася пайсці ў школу. Цяпер, калі яна ўжо і думаць і спадзявацца перастала, раптам паявіўся маленькі брацік.

Мама здавалася, што дачка будзе расчаравана: ёй жа так хацелася сястрычку! Але дзе там! У Галачкі толькі і гаворкі было, што брацік. Яна была нязменнай спадарожніцай таты пры паездках у раддом, пры пакупцы каляскі і ўсякага пасагу для малога, і тата радаваўся: раней ён быў адзін сярод жанчын, а цяпер у яго будзе з кім параіцца.

Браціка назвалі Славікам. Ён быў такі маленькі і такі бездапаможны, што Галачка ў параўнанні з ім адчувала сябе дарослым чалавекам. Сэрца дзяўчынкі напаялася то жалем, то пяшчотай, то шчырым і радасным здзіўленнем.

— Наш Славік ужо ўсміхаецца,—хвалілася яна сяброўкам,— а мяне пазнае адразу. Нават хутчэй, чым маму, пазнае.

— Ура! У нашага Слаўкі ўжо зубік паявіўся. Цяпер Людка Чарнова не будзе хваліцца, што ў іхняга Дзімкі два зубы. У нашага Слаўкі таксама ёсць.

А Славік рос, пачаў хадзіць, а ў адзін цудоўны дзень тузануў сястру за сукенку і сказаў:

— Гая...

— Не замінай мне рабіць урокі,—строга сказала сястра.— Садзіся вась на падлогу і гуляй, а калі я аслабанюся, то намаю табе рыбку або коціка.

— Ну вась, цябе і нянькай зрабілі—буркатліва сказала, прыехаўшы, бабуля.— Гаварыла ж я табе, што адной лепш.

Яна падышла да хлопчыка, узяла яго на рукі і строга спытала:

— Ты чаму не даеш сястры рабіць урокі?

Малы паглядзеў на бабулю, заморгаў вейкамі і гучна заплакаў.

— Ну што ты, бабуля, сварышся! Ён жа яшчэ зусім маленькі. З маленькімі дзецьмі трэба ласкава абыходзіцца.

— А-а...—працягнула бабуля.— Значыць, ты не проста нянька, а нянька адукаваная!

— Ой, бабуля,—зазлавала Галя,—ніякая я не нянька, а проста сястра. Разумееш?

— Чаму ж не разумею. А я думала, вам тут цяжка. І прыехала забраць Славіка да сябе.

— І не думай, бабуля,—Галя на ўсякі выпадак падышла бліжэй да браціка.—Славіка мы табе не аддадзім.

Бабуля ўсміхнулася:

— Ну, ты тут яшчэ не гаспадыня. Вось паглядзім, што мама скажа.

Але калі прыйшла мама і бабуля папрасіла, каб аддалі ёй Славіка, мама задумалася:

— Гэта пытанне сур'ёзнае. Сама я яго вырашыць не магу. Трэба параіцца з дачкой. Як ты думаеш, Галачка, ці варта нам аддаць Славіка бабулі?

Галя пераможна зірнула на бабулю:

— Не, я думаю, што не варта.

— Але нам, дачушка, будзе цяжка.

— Нічога, мамачка, справімся.

Ім сапраўды было нялёгка. Славік не заўсёды слухаў сястру. Часам ён хапаў алоўкі, лез у кніжкі і ў сшыткі. Галя на яго крычала і часам ставіла ў кут. А потым, прыгалубіўшы, садзілася на падлогу, будавала яму палацы з кубікаў, малявала коціка і рыбку і расказвала казкі.



АЛІ ў маленькай Галачкі пыталі, кім яна хоча быць, дзяўчынка адказвала: «мамай».

Дзеці прымалі гэта як належнае. Адзін хоча быць доктарам, другі — настаўнікам, а трэці — мамай. Без мамы, бадай, цяжэй, чым без доктара. А дарослым было весела, яны чамусьці ўсміхаліся.

Галачка вельмі любіла дзяцей, а ў сябе дома яна была адна.

— Мама, купі мне маленькую дзяўчынку,—прасіла яна,— мне сумна адной.

— Куплю,—абяцала мама,—толькі пачакай крыху, вась грошай набіраю.

«І чаму гэта дзеці такія дарагія,—думала Галачка,—на ўсё хапае грошай: і на паліто, і на ляльку, і нават на матацыкл тату. А вась на дзяўчынку не хапае».

— Ну і навошта табе дзяўчынка,—пераконвала яе бабуля Ганна.—Табе ж адной вельмі добра. Усё, што купяць,—усё табе адной: і цукеркі, і арэхі, і цацкі. А будзе дзяўчынка — мусіш палавіну ёй аддаваць.

Аднак такія тлумачэнні Галачку не пераконвалі. Яна з зайздасцю глядзела, як яе сяброўкі водзяць за руку сваіх брацікаў і сястрычак, папраўляюць ім сукеначкі і выціраюць насы.

Аднойчы, калі Галя была з мамай у паліклініцы, нейкая жанчына дала ёй патрымаць сваю маленькую дзяўчынку. Галачка трымала яе так асцярожна і глядзела на яе з такім замілаваннем, што маці дзяўчынкі сказала:

— Яна табе падабаецца? Можаш яе ўзяць сабе.

І ўрач, усміхаючыся, пацвердзіла:

— Так, так, бачыш, цёця табе яе аддае. Нясі яе дадому.

Галачка мацней прыціснула да сябе дарагую ношу і панесла да дзвярэй.

І раптам яе спынілі.

— Пачакай, пачакай, а грошы ў цябе ёсць? Скажы маме, няхай збярэ шмат-шмат грошай, тады і возьмеш дзіця.

І адабралі дзяўчынку.

— Што ж вы раней не казалі! — горка заплакала Галачка і з дакорам паглядзела на маці.

*

Для іх, для сённяшняга пакалення, — гэта гісторыя. Гісторыя барацьбы іх бацькоў і дзядоў за Савецкую ўладу. І таму з такой жывой цікавасцю слухаюць піянеры вёскі Сідаровічы Магілёўскага раёна ўспаміны старога камуніста Якава Іванавіча Топалева і першай піянеркі вёскі, цяпер настаўніцы мясцовай школы, Праскоўі Макараўны Прасніцкай.

Фота М. Жалудовіча.

*



КАЛІ СЫН АТРЫМАЎ ДВОЙКУ

ВАШ сын прыйшоў дадому са школы. Першае, што вы спышыце ў яго запытаць, — гэта ці выклікалі яго на ўроку сёння і якія адзнакі ён атрымаў. І калі ў дзённіку ці ў сшытках станоўчыя адзнакі, хача б і тройкі, то звычайна бацькі супакойваюцца.

Але вось у дзённіку сына з'явілася дрэнная адзнака. Тут бацькі і пачынаюць «прымаць меры». Але якія? Вучаць сына? Дапамагаюць яму арганізаваць падрыхтоўку да ўрокаў? Цікавацца, што перашкаджае сыну ў вучобе? Не. Часцей за ўсё бацька са злосцю кідае:

— Прагуляў учора, прабегаў, а цяпер двойкі прыносіш дадому, гультай! Не хочаш вучыцца, дык паганю на завод жалеза падносіць ці ў калгас гной капаць!

Маці ўшчувае інакш:

— Яго кормяць, мыюць, адзяваюць — толькі вучыся, а ён двойкі зарабляе! І ў каго ты толькі ўдаўся?!

Бацькі папракаюць, пагражаюць, патрабуюць, а іншы раз і бяруцца за папругу.

Знявага востра закранае душу сына. Ён пачынае ненавідзець бацькоў, утойваць ад іх дрэнныя адзнакі, затым прывыкае да грубасцей, станоўчыца абыякавым да вучобы.

Не меншую шкоду наносіць і прымірэнне бацькоў з дрэннай паспяховасцю сына. Даведаўшыся, што сын атрымаў двойку, некаторыя бацькі разважаюць:

— Паставіў настаўнік двойку, ён жа і выправіць яе, бо яго ж лаяць будучы, калі за чвэрць у класе будзе шмат двоек. Ды што значыць двойка ў жыцці? Нічога. Калісьці я таксама двойкі атрымліваў, а цяпер, глядзі, 200 рублёў у месяц зарабляю.

Іншы раз вучні спрабуюць апраўдаць дрэнную адзнаку ў журнале неаб'ектыўным падыходам настаўніка. І вельмі дрэнна, калі бацькі, аслепленыя любоўю да свайго дзіцяці, лічаць абавязкам заўсёды браць яго пад абарону. Такія бацькі, слухаючы апраўданні сына ці дачкі, выказваюць сваё незадавальненне педагогамі і школай:

— Падумаеш, двойку паставілі. Яны самі нічога не ведаюць, а яшчэ двойкі ставяць. Чаму ж Вову не паставілі? Бо яго бацька начальнік. Заўтра пайду да дырэктара школы і навучу, як праўду паважаць.

Зразумела, такое рэагаванне бацькоў не дапамагае школьніку.

Бацькам трэба было б высветліць сапраўдную прычыну кепскай паспяховасці сына і даказаць яму, што дрэнная адзнака з'яўляецца вынікам яго слабай падрыхтоўкі да ўрока, а не дрэнных адносін педагога. Трэба адвучыць дзіця ад манеры звальваць сваю віну на каго-небудзь іншага, выпрацаваць прывычку сумленна і бязбоязна прызнаваць свае недахопы і памылкі.

Мы прывялі некалькі прыкладаў няправільнага рэагавання бацькоў на

дрэнную адзнаку ў дзённіку сына ці дачкі, адзначылі шкоднасць такога рэагавання. Да ранейшых заўваг дададзім: калі бацькі праяўляюць жывую цікавасць да паспяховасці сваіх дзяцей, гэта добра. Аднак і тут здараецца, што часам нават і вельмі адукаваныя бацькі мала цікавяцца тым, які быў змест урокаў, што новага іх сын ці дачка пазналі ў гэты дзень, а хочуць ведаць толькі адно — адзнаку.

Зразумела, лягчэй штодзённа даведвацца, якія адзнакі на ўроку атрымаў сын, і лаяць яго, калі ён стаў горш вучыцца, чым глыбока ўнікаць у тое, што адбываецца ў школе, а тым больш дапамагаць дзецям.

Дык што ж усё-такі павінны рабіць бацькі, калі ў іх сына ці дачкі пагоршылася паспяховасць?

У першую чаргу трэба высветліць прычыны дрэннай вучобы дзяцей. Калі сын ці дачка абыякава адносяцца да вучобы, лянуюцца, трэба растлумачыць ім, што вучоба — гэта таксама праца, такая ж важная, як і праца на заводзе ці ў калгасе. Яна патрабуе настойлівасці, цяпернасці, немалых намаганняў. І, само сабой зразумела, бацькам неабходна патрабаваць ад дзяцей штодзённага выканання ўсіх школьных заданняў.

Але ж назіраюцца і такія выпадкі, калі сын ці дачка пасля школьных заняткаў увесь час сядзяць за кнігамі і сшыткамі, а вучацца няважна.

Тут трэба ўважліва прыгледзецца, ці створаны дома належныя ўмовы для школьнікаў, з якім настроем бяруцца дзеці за вучобу, як рыхтуюцца да выканання школьнага задання.

У першую чаргу неабходна, каб у школьнікаў было пастаяннае месца для падрыхтоўкі ўрокаў: асобны стол ці частка стала. Паветра ў пакоі, у якім дзеці рыхтуюць урокі, заўсёды павінна быць свежае, чыстае. Калі дзеці не маюць асобнага пакоя, то дарослыя не павінны стукаць, уключаць радыё, крычаць, спрачацца, весці гучную гутарку ў момант падрыхтоўкі ўрокаў. На час выканання дамашніх заданняў трэба па магчымасці ізаляваць малодшых братоў і сясцёр да школьнага ўзросту, каб яны не перашкаджалі разумовай рабоце вучня.

Дзеці вельмі актыўныя, дзейныя, але яны часта яшчэ не ўмеюць кіраваць уласнай энергіяй, у патрэбны момант мабілізаваць і канцэнтраваць яе ў належным напрамку. Гэту здольнасць трэба выходзіць. Трэба настойліва выпрацоўваць у дзіцяці гатоўнасць да энергічнага і мэтанакіраванага ўключэння ў працу, няхай гэта падрыхтоўка ўрокаў дома, школьных заняткі ці выкананне розных працоўных даручэнняў.

Вось два вучні 5 класа — Міша і Пеця. Міша ніколі не траціць на падрыхтоўку да выканання дамашніх заданняў больш 1—2 мінут. Прыступае да работы энергічна, хутка, не займаючыся пабочнымі справамі і заўсёды добра ўяўляючы, што будзе рабіць.

Пеця ж часта патрэбна 15—20 мінут, каб «раскачацца» і адчуць сябе гатовым да пачатку заняткаў. Ён шмат траціць часу на дробязі — пагутарыць з бабуляй, пагуляе з катом, падоўгу глядзіць у акно, палістае падручнікі і перагледзіць малюнкi ў іх, паспрабуе, як піша пяро, паслухае радыё і, нарэшце, бярацца за работу. Ён доўга яшчэ думае, што вучыць у першую чаргу. І тут успамінае, што дамовіўся з таварышамі пагуляць у футбол ці пакатацца на каньках. А часу да дамоўленай сустрэчы застаецца мала. Пеця паспешна хапае першы, які трапіцца пад руку, падручнік, бегла прачытае яго, загляне ў іншыя кнігі і бягом на вуліцу.

Пасля бацькі здзіўляюцца: сын вучыў урокі, і настаўнікі гавораць, што ён здольны вучань, а вучыцца чамусьці кепска. Хлопчыка нельга назваць лянёвым, раўнадушным да вучобы. Асноўнай прычынай дрэннай паспяховасці Пеці з'яўляецца яго няўменне хутка і актыўна ўключацца ў работу.

Бацькі сцвярджаюць, што ў сына з дзяцінства «такі характар»: перш чым пачынаць што-небудзь рабіць, яму неабходна «раскачацца». Няпраўда. Хлопчык проста не ўмее арганізаваць свой час, падрыхтавацца да працы. І гэтаму яго трэба вучыць.

Калі дамашняе заданне заўсёды выконваецца ў адзін і той жа час, то ў школьніка выпрацоўваецца прывычка гатоўнасці ўзяцца адразу за ўрок. А там, дзе няма дакладна ўстаноўленага распарадку работы і адпачынку, дзе неапраўдана мяняецца час падрыхтоўкі дамашніх заданняў (то адразу пасля

ўрокаў, то вечарам, то раніцою), дзе няма хатняга рэжыму, там усё ідзе на самацёк, вучань робіць, што яму ўздумаецца і калі ўздумаецца, і, нарэшце, ён развучыцца хутка і актыўна ўключацца ў работу.

Рэжым школьнікаў у сям'і трэба ўстанавіць з дапамогай класнага кіраўніка ці настаўніка. Яны параяць, як арганізаваць яго.

І, несумненна, рэжым дзіцяці апраўдае сябе тады, калі бацькі будуць весці рашучую барацьбу за яго выкананне, дабіваючыся паслядоўнасці, парадку ў рабоце дзіцяці і правільнага чаргавання працы і адпачынку.

Трэба змагацца і з такой ненармальнай з'явай, калі асобныя школьнікі, узяўшыся за падрыхтоўку аднаго ўрока, не даводзяць яго да канца, бяруцца за другі, затым за трэці і г. д. Такая раскіданасць прыводзіць да распылення сіл і ўвагі дзіцяці. Яно нервуеца, траціць упэўненасць у сваіх сілах. Толькі добра засвоіўшы матэрыял аднаго ўрока, вучань можа перайсці да выканання задання па другой дысцыпліне.

Неабходна таксама сачыць, каб школьнікі пачыналі падрыхтоўку з найбольш складаных і цяжкіх заданняў, а затым пераходзілі да параўнальна лёгкіх. Такі парадак забяспечвае большы поспех у самастойнай рабоце вучняў і дае ім поўнае маральнае задавальненне.

Дзецям, якія адчуваюць цяжкасці ў вучобе, трэба аказваць разумную дапамогу, прычым толькі ў тых выпадках, калі школьнік яўна не можа справіцца з заданнем. Але і тут трэба пазбягаць лішняй апекі. Ні ў якім выпадку нельга, каб бацькі ці старэйшыя члены сям'і выконвалі за школьнікаў зададзены ўрок. Такая «дапамога» прыносіць толькі шкоду: вучань не прывыкае самастойна думаць, шукаць рашэння пытання, спадзяецца толькі на старэйшых і перастае сам працаваць не толькі дома, але і ў школе на ўроку.

У чым жа заключаецца дапамога бацькоў сыну-школьніку ці дачцы?

Кожны дзень бацькі сочаць за чыстотай і акуратнасцю пісьмовых работ, правяраюць, як дзеці расказваюць вывучаны матэрыял. Можна задаць некалькі пытанняў да вывучанага параграфа, дапоўніць адказ вучня на гэтыя пытанні, растлумачыць недакладнасці. Калі ж вучэбны матэрыял мала знаёмы бацькам, то правільнасць адказу лёгка зверыць па падручніку.

Такая штодзённая ўвага да вучобы сына ці дачкі патрабуе ад бацькоў пэўнага часу, якога, калі верыць ім, заўсёды так не хапае.

Але як жа быць з сынам ці дачкою, у якіх не ладзіцца з вучобай? Часам можна пачуць такую гутарку паміж мужам і жонкай.

— Дома з-за Віцкі я сядзець не буду, — цвёрда заяўляе маці. — Не хачу быць хатняй гаспадыняй. Я на завод іду, як на свята. Сярод людзей адчуваю сябе, нібы ў роднай сям'і...

— Дык можа скажаш мне пакінуць работу? — не менш сур'ёзна заяўляе бацька. — Або няхай сын пасля шко-

лы па вуліцы за сабакамі бегает ці па дрэвах лазіць ды штаны дзярэ?

— Тады давай па чарзе раней дадому прыходзіць, — прапануе маці. — Заўтра ты прыходзь раней дадому, а я паслязаўтра.

— Ды ў нас заўтра вытворчая нарада пасля работы, не магу прыйсці раней.

— А я павінна зайсці ў майстэрню на апошнюю прымерку. Ужо сукенка валяецца ў атэлье месяца.

Так паступова разгараецца спрэчка паміж мужам і жонкай, а Віця ці Таня ў гэты час будуць бадзяцца дзе-небудзь па вуліцы.

Ці не лепей было б замест непатрэбных спрэчак заняцца вучобай сына ці дачкі. А колькі часу мы, дарослыя, бязмэтна праводзім у пустых гутарках, у бязмэтным бадзянні па вуліцы, па магазінах ці па суседзях, у бескарысным чытанні маралі дзеці? Пры жаданні кожны можа знайсці час, каб праверыць, як вучацца дзеці.

Вельмі мала вольнага часу ў сёсара Уладзіміра Фядосавіча Хацько. Жонка яго Соф'я Андрэеўна, краўчыха атэлье № 5, ужо некалькі год цяжка хварэе і часта знаходзіцца ў бальніцы. Аднак Уладзімір Фядосавіч спраўляецца і на заводзе, дзе лічыцца адным з лепшых працаўнікоў, і дома. У кватэры ў яго чыста, утульна, акуратна. І калі вы будзеце любаваліся рознакаляровым дываном кветак і стройнымі дрэвамі, пасаджанымі ля дома № 37 па вуліцы Асіпенка, ведайце, што гэта справа і рук Уладзіміра Фядосавіча. Дбайны, руплівы, працавіты, ён уважліва сочыць і за вучобай сваіх дзяцей — пяцікласніка Валодзі і вучня трэцяга класа Анатоля. Кожны вечар ён праглядае пісьмовыя работы сваіх сыноў, правярае, як яны падрыхтаваліся да ўрокаў. А калі катораму з іх цяжка бывае рашыць задачу, усвядоміць матэрыял па гісторыі ці геаграфіі, бацька тлумачыць.

Нездарма ж вясною мінулага года калектыў 61-й сярэдняй школы Мінска ўручыў Уладзіміру Фядосавічу грамату за выдатнае выхаванне дзяцей.

Калі ж сапраўды ўвесь дзень бацькі заняты на рабоце і няма на каго пакінуць дзяцей пасля школы, то трэба ўладкаваць вучняў у групу падоўжанага дня. Тут працуюць вопытныя настаўнікі-выхавацелі, якія ў любы момант гатовы памагчы дзецям пры падрыхтоўцы іх да заняткаў. Увогуле бацькам трэба трымаць цесную сувязь са школай. Частыя наведванні школы, гутаркі з настаўнікамі, класным кіраўніком, удзел у жыцці школы памогуць бацькам своечасова заўважыць недахопы ў вучобе дзяцей і хутка ліквідаваць гэтыя недахопы, папярэдзіць адставанне ў вучобе сына ці дачкі.

А школа заўсёды падкажа, што зрабіць, каб дзіця з цікавасцю ўзялося за вучобу, дасць метадычныя парады.

М. КАСЦЯН,
выкладчык Мінскага
педінстытута імя Горкага.

МАЙСТАР, ТАВАРЫШ, СЯБАР

Дзеці даўно ўжо спяць — са спальні даносіцца іх спакойнае, роўнае дыханне.

На стала розныя паперы, нататкі. І за кожнай паперкай — людзі, іх характары, звычкі...

А Марыі Купрыянаўне Бельскай — старшаму майстру, старшыні фабрычнага камітэта прафсаюза, патрэбна ведаць людзей, ведаць іхнія клопаты, іхняе жыццё.

...Не выйшла на работу адна з жанчын. Тэрмінова сабраліся швачкі. Галіну Ракаўчук паслалі праведаць. Аказваецца, жанчына цяжка захварэла, патрэбна дапамога.

Вечарам дзяўчаты акружылі свайго старшага майстра. Галіна Ракаўчук расказала пра ўсё.

— Знойдзем выхад, паможам, — паабяцала Бельская.

А праз некалькі дзён сабраўся фабком, і хвораі памаглі паехаць на лячэнне ў Ленінград.

...У цэх прыходзяць новенькія. Абавязак майстра — навучыць іх працаваць, прывіць любоў да выбранай прафесіі. Нялёгка гэта справа: новенькіх не так мала. Не адразу навучыш акуратна настрачыць пярэдняю планачку на сарочцы або прабіць пятлю. Патрэбны цяпенне, памяркоўнасць.

Доўга не ладзілася з работай у Зоі Грамовіч. Нервавалася, злавала...

— Спакойна, Зоя. Не спяшайся. Хуткасць прыйдзе потым, — гаварыла майстар. Часта становілася побач. Паказвала, як выканаць тую ці іншую аперацыю.

Цяпер Зоя Грамовіч — ударніца камуністычнай працы. Лепшая швачка дае толькі выдатную прадукцыю.

А быў момант, калі хацела пакінуць фабрыку. І ўсё ж за-

сталася: Купрыянаўна адгаварыла.

Колькі швачак, якія калісьці баязлівымі, нясмелымі крокамі пераступілі парог швейнай фабрыкі, цяпер ідуць у ліку перадавых! І калі спытаць, з чым ёй дапамагай сталі добрым майстрам сваёй справы, то яны адкажуць прыблізна так: «Гэта Купрыянаўна».

— А вам усё лёгка ўдавалася, Марыя Купрыянаўна? — спытала неяк Зоя.

— Усяк бывала...

На задумлівы твар жанчыны нібы цень упаў.

...Бацькоў адабрала вайна. З блізкіх амаль нікога не засталася. Два браты ваявалі з фашыстамі. Маню зусім маленькую ўзялі да сябе людзі. Калі падракла, пайшла ў школу. Першыя працоўныя крокі пачынала вучаніцай швачкі, за тры гады дасканала авалодала прафесіяй. Цяжка было? Дык яшчэ ж хадзіла ў вярэбню. Атрымаўшы атэстат сталасці, працягвала вучыцца далей. Як лепшую работніцу паслалі ў Мінск на курсы кантралёраў. Аднак кантралёрам доўга не працавала. Паставілі майстрам.

Каб вучыць людзей, укараняць новае, перадавое і не стаць на месцы, патрэбна вучыцца.

Нядаўна Марыя Купрыянаўна скончыла Мінскі тэхнікум лёгкай прамысловасці. Другі год працуе старшым майстрам.

160 чалавек, 160 розных характараў. І для кожнага Марыя Купрыянаўна знаходзіць патрэбнае слова, ад якога чалавек мяняецца, дабрэе душой...

Юрый ГЕРАСИМЕНКА,
рабочы завода
«Мазыркабель».

г. Мазыр, швейная фабрыка

ЗІМОЮ ЦВІЦЕ ЯБЛЫНЯ

Узімку — квітнеючая галінка? А чаму і не! Як толькі мінуць першыя зімовы маразы, можна ўзяць галінкі вішні, яблыні, чаромхі і прымусяць іх зацвісці ў пакоі. Выбірайце галінкі з кветкавымі пупышкамі (яны сядзяць скучана на канцах двухгадовых парасткаў). Іх трэба зрэзаць наўскасяк вострым нажом, каб не змяць сасудаў. Пастаўце зрэзаныя галінкі ў бутэльку з вадой у цёплае месца.

Мяняйце ваду кожны дзень, інакш яна загіне і пагубіць кветкі. Кветкі любяць чыстае паветра, ім шкодзіць нават тунэвы дым.

Праз тыдзень вы ўбачыце, што пупышкі набухлі, іх кончыкі пабялелі. Яшчэ праз тыдзень галінкі зацвітуць і прастаюць з кветкамі паўтара-два тыдні.

Я. МЕЙСТЭРС

З'ЯВІЛАСЯ ВІЛЬГАЦЬ

Вільгаць узнікае не толькі ад недахопу будаўніцтва. Часта мы самі вінаваты ў не з'яўленні. Вадзяная пара, якая ўтвараецца пры варцы ежы, мыцці, кіпчэнні, сушцы бялізны, астываючы, ператвараецца ў дробныя вадзяныя кропелькі, зашчупае «поры» сцен і пагаршае натуральную вентыляцыю жылля. На сценах з'яўляюцца плямы, асабліва калі мэбля пастаўлена ўпрытык да іх.

Вось чаму пасля карыстання ваннай і душам, пасля мыцця падлогі насуха працірайце падлогу. Не мойце і не сушыце бялізну ў пакоях.

АБ ТЫМ, АБ СІМ

Перш чым мыць карунавыя абрусы і сурвэткі, пакладзіце іх на белую тканіну і прымацуйце вялікімі шыўкамі. Тады рэч захаве сваю форму і вельмі лёгка прасуецца.

Карунавыя абрусы, а таксама сурвэты з філейнай вышыўкай трэба прасаваць з левага боку праз вільготную марлю, складзеную ў некалькі столак.

Пярэстыя баваўняныя тканіны будуць сваяжэйшыя, калі іх прапаласнаць у вадзе, падліўшы туды крышку воцату, і прасаваць праз тканіну, змочаную ў вадзе з воцатам.

МАЛЕНЬКІЯ ХІТРЫНІ



Такую ігольніцу проста зрабіць самой: возьміце нораў і накіліце на яго іголку, а затым нораў укладзіце ў бутэльку.

Каб зручней было нарыставаць нажніцамі і не націраць пальцы на пальцах, раім молца нажніц абкруціць палоскай тканіны.



ЗАХОДЗЬЦЕ, КАЛІ ЛАСКА

Добра, калі ў магазіне ўсё ёсць, калі прылаўкі ломяцца ад прадуктаў і тавараў... А калі цябе яшчэ і сустракаюць ветліва і гасцінна — без пакупкі ты не пойдзеш... Хіба можа жанчына абмінуць аддзел «Усё для гаспадыні»? Ці стол раскрою тканін? А хто не захоча пакарыстацца паслугамі «Бюро добрых паслуг»? Яны ж сапраўды добрыя...

Усё гэта ёсць у горадзе беларускіх шахцёраў — Салігорску, дзе і зроблены гэтыя здымкі.

Фота
П. Наватарова.



МАЛОЧНЫЯ ЗУБЫ

Каб дзеці нармальна развіваліся — фізічна і разумова, — ім неабходна правільна харчавацца.

А для гэтага патрэбны моцныя, здаровыя зубы. Няхай у роце ў дзіцяці будзе адзін хворы зуб — і яно будзе капрызіць, не возьме есці. Малочныя зубы не толькі выконваюць жавальную функцыю, яны накіроўваюць рост пастаянных зубоў. Дзіця нараджаецца без зубоў, але зачаткі малочных і пастаянных зубоў пачынаюць у яго афармляцца пасля шостага тыдня жыцця ў чэраве маці. Таму ў час цяжарнасці жанчыне трэба строга прытрымлівацца рэжыму харчавання і працы. Ежа павінна быць багатая на бялкі, вугляводы і тлушчы. Вялікую ролю ў фармаванні касцявой тканкі і зачаткаў зубоў адыгрываюць вітаміны А, Д, С і іншыя, маюць значэнне таксама мінеральныя солі: кальцый спрыяе нармальнай працы нервовай сістэмы, рэгуляванню функцый арганізма. Солей кальцыю, так неабходных для чалавечага арганізма, больш за ўсё бывае ў малаце. Малако маці, надвычай багатае на вітаміны і мінеральныя солі, і з'яўляецца найлепшай ежай для груднога дзіцяці. Перашкаджаюць нармальнаму росту зубоў іфекцыйныя захворванні, паносы і іншыя хваробы.

Звычайна малочныя зубы пачынаюць праразацца на шостым — восьмым месяцы жыцця дзіцяці, і да трохгадовага ўзросту гэты працэс канчаецца. У перыяд росту зубоў дзясны апухаюць, і дзіцяці баліць, калі да іх ледзь дакранешся. На кожнай сківіцы — верхняй і ніжняй — паслядоўна праразаецца па 10 зубоў са слаба развітымі каранямі, пад якімі знаходзяцца зачаткі пастаянных зубоў.

Для правільнага і своєчасовага росту і фармавання зубоў вялікае значэнне мае працяглае і энергічнае жаванне. Перажоўванне цвёрдай ежы — натуральны масаж сківіц. Мяккая кашападобная ежа, хлебны мякіш не спрыяюць умацаванню жавальнага апарата. Таму пасля года дзіцяці трэба даваць у перапынку паміж кармленнямі скарынку хлеба, кавалачак яблыка, моркаўку.

Будова малочнага зуба ў прынцыпе не адрозніваецца ад будовы пастаяннага зуба. Розніца толькі ў форме каронак, і, апроч таго, у малочных зубоў менш развітыя карані.

Найбольш распаўсюджаным захворваннем малочных зубоў з'яўляецца карыес: на яго хварэюць 85 працэнтаў дзяцей. Карыес пашкоджае карэнныя зубы, як правіла, на іх стыку з іншымі зубамі. Таму неабходна, каб дзеці з самага ранняга ўзросту (два з палавінай — тры гады) рэгулярна чысцілі зубы, асабліва ўвечары, пасля яды. Каб пазбегнуць некаторых захворванняў малочных зубоў, неабходна час ад часу паказваць дзяцей зубному ўрачу. Малочныя зубы вылечваюцца хутка і паспяхова, калі своєчасова звярнуцца да ўрача. Аднак усё яшчэ сустракаюцца бацькі, якія не звяртаюць дастатковай увагі на зубы сваіх дзяцей. І толькі тады, калі малое пачынае скардзіцца на боль або ў яго паяўляецца флюс, вядуць да ўрача. У такім выпадку лячэнне працягваецца даўжэй, дзіця пакутуе ад болю. Часам, калі зубы запушчаны, прыходзіцца вырываць малочны зуб. А гэта выклікае няправільны рост пастаянных зубоў. Бацькам неабходна ведаць, што хворыя зубы, шкодныя для агульнага стану дзіцячага арганізма, могуць таксама з'явіцца прычынай рэўматычных, сардэчных і іншых захворванняў.

Правільны догляд малочных зубоў пазбаўляе дзяцей ад лішніх пакут і шкодных ускладненняў.

ДОГЛЯД ВАЛАСОЎ

Густыя, мяккія, з прыгожым блескам валасы — найлепшае ўпрыгожанне. Кепскія валасы

выклікаюць шмат перажыванняў, асабліва ў маладых людзей. Розныя хваробы, нерэгулярнае харчаванне, недахоп вітамінаў, ператамленне і іншыя парушэнні дзейнасці арганізма, асабліва нервовай сістэмы, — усё гэта адбіваецца на росце і стане валасоў. Патрэбны правільнае харчаванне, дастатковы сон, заняткі спортам, прагулкі на свежым паветры, а таксама і спецыяльны догляд. Для ачысткі ад пылу, лішняга тлушчу валасы трэба прамываць вадой з мылам, але не часцей аднаго разу ў 6—7 дзён. Калі валасы мыць жорсткай вадой і шчолачным мылам, доўга бываць на сонцы або на морозе з неакрытай галавой, то гэта шкодна.

Каб змякчыць жорсткую вадку, яе кіпяцяць на працягу гадзіны або дадаюць палавіну чайнай лыжкі пітной соды на літр вады. Мыла ўжываюць «Дзіцячае», «Баннае», «Яечнае». Карысна ў вадку для паласання дадаць воцат — 50 грамаў на літр вады, або сок аднаго лімона на літр вады. Гэта надае валасам мяккасць і блыск.

Два разы на дзень валасы неабходна расчэсваць мяккімі шчоткамі, гэта паляпшае кровазварот у скуры і спрыяе росту валасоў. Пры павышанай сальнасці расчэсваюць густым грабянцом, надзеўшы на яго зубы шматок гіграскапічнай ваты.

Прычоска не павінна туга нацягваць валасы — гэта пагаршае іх жыўленне. Злоўжыванне перманентнай і хімічнай завіўкай, хімічнымі фарбамі высушвае валасы. лепш карыстацца расліннымі фарбамі — хной, басмай, настоем рамонкі.

З узростам валасы трацяць колер — сівеюць. Адзіны спосаб пазбавіцца ад сівы — фарбаванне. Добра фарбуе «аднаўляльнік».

На працягу ўсяго жыцця чалавека адбываецца выпадзенне валасоў, нармальным лічыцца, калі за суткі выпадае да 50 валасоў. Больш рэзкае выпадзенне сведчыць аб тым, што жыўленне валасоў парушана.

Аднавіць рост валасоў пры значным аблысенні немагчыма, аднак правільны догляд, своєчасовыя лекавыя меры могуць паменшыць выпадзенне, узмацніць рост валасоў. Але нельга займацца самалячэннем. Пры рэзкім выпадзенні валасоў трэба звярнуцца да ўрача, і ён назначыць лячэнне, якое будзе залежаць ад стану арганізма, скуры, валасоў і ад прычыны, якая выклікае выпадзенне.

Урач-касметолог
М. К. БАЛАШ

20 ПРАКТЫКАВАННЯЎ, ЯКІЯ ПАМОГУЦЬ ЗАХАВАЦЬ СТРОЙНАСЦЬ, ЗДAROУЕ

Адзін з важнейшых сродкаў захавання стройнасці, здароўя і свежасці — рэгулярная гімнастыка. Выкарыстайце дапамогу, якую ўсім нам аказвае радзіма ў выглядзе штодзённай ранішняй зарядкі і вытворчай гімнастыкі. Для большай разнастайнасці практыкаванняў прыводзім гімнастычны комплекс, які прызначаецца не для змяншэння лішняй вагі (для многіх поўных жанчын ён з'яўляецца вельмі вялікай нагрузкай), а іменна для захавання фігуры, каб «трымаць яе ў рамках». Пасля выканання ўсіх дваццаці практыкаванняў комплекс заканчваецца выкананнем 1-га і 2-га практыкаванняў. Спачатку частку практыкаванняў (асабліва сярэднія) можна выключыць, затым паступова ўключаючы іх з ростам натрэніраванасці.

1. Зыходнае палажэнне — ногі асобна, рукі ў бакі. Нахіл уперад, рукамі дакрануцца да падлогі. Ногі прамыя. (12 разоў).

2. Зыходнае палажэнне — ногі асобна, рукі ў бакі. Павольна паварот тулава ўлева, правая рука згінаецца, пальцы дакранаюцца да левага плеча. Практикаванне паўтарыць у другі бок. (20 разоў).

3. Зыходнае палажэнне — стойка на наскоках, рукі ў бакі. Прывядзенне на наскоках (калені асобна), кругавыя рухі рукамі ўперад. Вярнуцца ў зыходнае палажэнне, працягваючы кругавыя рухі рук. (8 разоў).

У адным з пісьмаў да М. І. Ульянай Уладзімір Ільіч настойліва рэкамендаваў: «...А галоўнае — не забывай штодзённай абавязковай гімнастыкі, прымушай сябе рабіць па некалькі дзесяткаў (без стомы!) усялякіх рухаў. Гэта вельмі важна».

4. Зыходнае палажэнне — седзячы, ногі асобна, рукі на патылцы, локці адведзены назад. Нахіл тулава ўлева і ўправа, не мяняючы палажэння рук. (8 разоў).

5. Зыходнае палажэнне — седзячы, упор на рукі. Папераменна падымач калені, па магчымасці набліжаючы іх да падбародка, робячы выдых і ўцягваючы жывот. (10 разоў).

6. Зыходнае палажэнне — стаць на калені, ногі асобна, рукі ў бакі. Паварот тулава з нахілам назад улева, левай рукой дакрануцца правай пяткі. Практикаванне паўтарыць у другі бок. (12 разоў).

7. Зыходнае палажэнне — паўспагат на права (седзячы на правай пятцы, левая нага выцягнута назад), рукі ў бакі. Паварот тулава з нахілам назад управа, правай рукой дакрануцца да левай нагі і да падлогі за спіной як мага далей. (8 разоў).

8. Зыходнае палажэнне — лежачы на спіне, рукі на падлозе. Сагнуць калені, набліжаючы іх да грудзей. Таз прыўзняць над падлогай. (12 разоў).

9. Зыходнае палажэнне — седзячы, упор на локці. Папераменна падымач і апускаць ногі. (20 разоў).

10. Зыходнае палажэнне — лежачы, рукі ўверх. Хутка падняць левую нагу, правую руку аднесці назад. Вярнуцца ў зыходнае палажэнне і паўтарыць практыкаванне для другой нагі і рукі. (8 разоў).

Хто чытаў кнігу вядомага рускага рэвалюцыянера і вучонага Н. А. Марозава «Гімнастыка выратавала мне жыццё», успомніць яго словы: «Глыбока перакананы, што толькі гімнастыка захавала мне сілы і здароўе. Любіце гімнастыку, яна даасць вам добрае фізічнае развіццё, здароўе, бадзёрасць».

11. Зыходнае палажэнне — лежачы на баку, упор на левы локат, левая нага сагнута. Кругавыя рухі правай нагой, кожны раз дакранаючыся да падлогі. Паўтарыць практыкаванне для другой нагі. (20 разоў).

12. Зыходнае палажэнне — лежачы, упор на локці. Выдых, жывот уцягнуць. Падняць калена ў напрамку процілег-

дага пляча. Папераменна кожнай нагой. (12 разоў).

Хто займаецца гімнастыкай, зазнае асаблівае пачуццё, якое І. П. Паўлаў называў «мышачнай радасцю». Да канца свайго жыцця ён ездзіў на веласіпедзе, працаваў у садзе. І. П. Паўлаў загартуваў сябе, ніколі не насіў футра, галёшаў, шарсцяных пальчатак. Летам ён купаўся ў любое надвор'е. Іван Пятровіч вельмі любіў гульні ў гарадкі.

13. Зыходнае палажэнне—седзячы вуглом, упор на локці. Развесці ногі (як мага шырэй). Вярнуцца ў зыходнае палажэнне. (12 разоў).

14. Зыходнае палажэнне—седзячы вуглом, ногі асобна, упор на рукі. Кругавыя рухі нагамі. (8 разоў у кожным напрамку).

15. Зыходнае палажэнне—седзячы вуглом, упор на рукі. Папераменна згінаць і разгінаць ногі. (20 разоў).

16. Зыходнае палажэнне—ногі асобна, рукі над галавой разам. Нахіл тулава ўперад да нагі, наблізіўшы лоб да калена, адначасова рэзкае развядзенне рук у бакі. Вярнуцца ў зыходнае палажэнне. Выканаць практыкаванне ў другі бок. (12 разоў у кожны бок).

17. Зыходнае палажэнне—стойка, ногі асобна як мага шырэй, рукі ў бакі. Паварот тулава з нахілам управа, адначасова ўзмах левай рукой знізу ўверх, правай рукой—назад. Паўтарыць практыкаванне ў другі бок. (20 разоў).

18. Зыходнае палажэнне—ногі асобна, рукі ў бакі. Глыбокі нахіл тулава ўправа, рукой дакрануцца да галёні, згінаючы левае калена. Вярнуцца ў зыходнае палажэнне. Паўтарыць практыкаванне ў другі бок. (12 разоў).

19. Зыходнае палажэнне—ногі асобна, рукі ў бакі. Рэзкі паварот тулава ўлева, цяжар цела перанесці на левую нагу, правая нага на наску, пазірк праз правае плячо. Практыкаванне паўтарыць у другі бок. (30 разоў).

20. Зыходнае палажэнне—ногі разам, рукі свабодна адведзены ў бакі. Плаўна апускаць і падымаць рукі, галава адхілена назад. (30 разоў).



КУЛІНАРЫЯ

РЫБНЫ СУП

Адварыце ў падсоленай вадзе каля паўкілаграма дробнай рыбы (можна ўзяць галаву сома). Выберице косці, а мя-

каць парэжце і пакладзіце ў супавую міску. Булён працадзіце і пастаўце на агонь паклаўшы палавіну кораня сельдэрэю, нарэзанай на дробныя кубікі. Перш чым зняць булён з агню, усыпце сталовую лыжку падсмажанай мукі, затым запраўце яго 2 жаўткамі і лімонным сокам. Заліце булёнам рыбу.

Падаюць гэты суп халодным, пасыпаўшы чорным молатым перцам.

РЫБНАЯ САЛАТА

Паўкілаграма рыбнага філе (трасковага, акунёвага і г. д.) адварыце ў падсоленай вадзе. Зваранае філе дробна пасячыце нажом і раскладзіце на талерцы роўным слоём. Тры цыбуліны злёгка абсмажце на алеі і пакрыйце рыбу, на цыбу-

лю пакладзіце чатыры пасечаныя яйкі. Заліце маянэзам і дайце пастаяць.

БУРАКІ ФАРШЫРАВАНЫЯ



Памытыя буракі спячыце. Абабраўшы іх, выньце сарцавіну, напоўніце мясным фаршам з рысам, пакладзіце на патэльні з маслам і запякайце ў духоўцы 20 мінут. Гатовыя буракі трэба заліць смятанай і паставіць на некалькі мінут у духоўку.

ЗАПЯКАНКА СА СВІНІНЫ З БУЛЬБАЙ І ЯЙКАМІ

Падсмажце на тлушчы (паўшклянкі) дзве галоўкі дробна нарэзанай цыбулі, дадайце кі-

лаграм свінога фаршу, змяшанага з невялікай колькасцю ялавічнага, і таксама падсмажце. Пасаліце па смаку і пасыпце чорным молатым перцам, пакладзіце чайную лыжку чырвонага молатага перцу і сталовую лыжку таматнага пюрэ, а пад канец — $\frac{3}{4}$ кілаграма бульбы, нарэзанай на дробныя кубікі. Заліце шклянкай гарачай вады, пакладзіце запяканку на бляху і запячыце ва ўмерана гарачай духоўцы. У гатовай запяканцы зрабіце некалькі паглыбленняў (па колькасці порцый). У кожнае з іх трэба ўбіць па аднаму яйку. Зверху яйкі злёгка пасаліце, пасыпце чорным молатым перцам, паліце чайнай лыжкай растопленага масла і запякайце яшчэ 5—6 мінут.

ПЯЧЭННЕ НА МАСЛЕ

Збіце 200 грамаў сметанковага масла са 100 грамамі цукровай пудры, дабаўце адзін за другім два жаўткі і пад канец

400 грамаў мукі. Замясіце цеста і раскачайце яго на вельмі тоўста, выражце кружочки і пакладзіце на бляху, змазаную маслам. Запяхаць трэба да бледна-залацістага колеру. Гатовае пячэнне складзіце па два, прамазавшы крэмам, які гатуецца наступным чынам: збіць адно яйка са 100 г цукровай пудры, пакуль сумесь не загусцее, асобна збіць 100 г сметанковага масла і падліваць да яго лыжку за лыжкай яечны крэм, увесь час збіваючы гэту сумесь. Тым жа крэмам абмазаць пячэнне з усіх бакоў і пасыпаць молатымі арэхамі або міндалем.

СМЯТАННІК

Тонкую шклянку смятаны разатрыце з адной шклянкай цукру, убіце адно яйка, усыпце чайную лыжку соды, 2,5 шклянкі мукі. Цеста падзяліце на тры часткі і выпякайце на патэльні ў духоўцы. Прыгатуйце крэм: шклянку смятаны разатрыце са шклянкай цукру. Гатовыя праснакі, пакуль яны цёплыя, змажце крэмам. Зверху торт пасыпце крошкамі.



РАІМ ПАЧЫТАЦЬ

Нараджэнне дзіцяці, асабліва першынец, — вялікая падзея ў кожнай сям'і. Перад маладой маці ўзнікае адразу шмат пытанняў, якія патрабуюць неадкладнага вырашэння. Адказы на многія з іх вы знойдзеце ў кнізе «У дапамогу маладой маці» (зборнік артыкулаў пад рэдакцыяй кандыдата медыцынскіх навук Г. А. Калюжына), якая выпушчана выдавецтвам «Беларусь» у 1965 годзе. Аўтары артыкулаў, відныя педыятры рэспублікі, не толькі даюць парады па догляду, кармленню і выхаванню груднога дзіцяці, але і расказваюць пра гігіену жанчыны, якая рыхтуецца стаць маці, асвятляюць пытанні сацыяльна-прававой дапамогі маці і дзіцяці. Невялікая па аб'ёму кніга «У дапамогу маладой маці» — вельмі добры даведнік для жанчыны. Часцей за ўсё з дзіцем знаходзіцца маці, таму зборнік у першую чаргу прызначаны для яе, але многае варта было б ведаць і маладому бацьку.

Добрым дапаўненнем да гэтай кнігі з'яўляецца брашура з серыі «Санітарныя веды — у масы»: «Страўнікава-кішэчныя захворванні ў дзяцей». Аўтар яе — кандыдат медыцынскіх навук, галоўны педыятр Міністэрства аховы здароўя БССР І. В. Коршун. Трэць усіх хвароб ранняга дзіцячага ўзросту — гэта страўнікава-кішэчныя захворванні. Яны надоўга пакідаюць след, затрымліваючы развіццё дзіцяці. На канкрэтных прыкладах з практыкі І. В. Коршун тлумачыць прычыны захворванняў і раіць бацькам, як засцерагчы ад іх дзіця.

Калі ў брашуры «Страўнікава-кішэчныя захворванні ў дзяцей» увага чытача заахвочваецца на прычыны захворвання і яго лячэння, то аўтар брашуры «Інфекцыйны гепатыт і яго прадукіленне» Е. І. Сяргеева робіць упор на прафілактыку страўнікава-кішэчных захворванняў: даўно вядома, што хваробу лягчэй прадухіліць, чым лячыць. На адным толькі прыкладзе з жыцця Е. І. Сяргеева вельмі жыва і даходліва расказвае аб прыкметах хваробы Боткіна (так часта ў нас называюць інфекцыйны гепатыт), аб рэжыме, які неабходна захоўваць хвораму, і аб мерах прадухілення інфекцыйнага гепатыту.

Пра тое, як выгадаваць дзіця моцным і здравым, прывіць яму правільныя гігіенічныя навукі, піша ў брашуры «Гігіенічнае выхаванне дзіцяці» кандыдат медыцынскіх навук Г. А. Калюжын. У невялікай па аб'ёму брашуры аўтар жыва і вобразна расказвае пра гігіену цела і адзення, гігіену харчавання і быту дзіцяці, яго фізічнае развіццё, пра арганізацыю рэжыму дня школьніка. Не ўсе бацькі, на жаль, ведаюць, як правільна апрацаваць дзіця ў рознае надвор'е, чым яго карміць, як даглядаць, як правільна размеркаваць вольны час школьніка. Між тым, іменна ў правільным вырашэнні гэтых пытанняў бацька ўрачы галоўную прычыну поспеху выхавання здаровага дзіцяці. Таму на брашуру «Гігіенічнае выхаванне дзіцяці» бацькам трэба звярнуць асаблівую ўвагу.

Можна з упэўненасцю сказаць, што калі бацькі, набыўшы гэтую літаратуру, будуць строга выконваць усе рэкамендацыі аўтараў выданняў, то яны змогуць засцерагчы сваіх дзяцей ад хвароб, выгадаваць іх моцнымі і здравымі.



КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ •

Адказваем на пытанні чытачкі В. А. Асіпвай з Асіповіцкага раёна.

ЯК ЗМАГАЦА З МЫШАМІ...

Каб эфектыўна змагацца з мышамі, трэба перш за ўсё хаваць ежу ў шафы, якія шчыльна зачыняюцца, асабліва нанач; вымятаць нават самыя дробныя крошкі; кожны вечар выносіць смецце. Праз некалькі дзён, калі мышы прагаладаюцца, рассыпце нанач ля дзірак, праз якія яны пранікаюць у пакой, атручаную прынаду (зерне). Атрута шкодная для людзей і для жывёл, таму не дакранайцеся да яе голымі рукамі. Памяшанне, у якім рассыпана атрута, зачыніце. Назаўтра раніцой трэба прынаду змесці на савок і спаліць, а з вечара зноў рассыпаць у розных месцах па некалькі зярнят. Паўтараць да таго часу, пакуль не убачыце, што зярняты ляжаць някранутыя. Тады замажце цэментам усе, нават самыя маленькія, дзіркі ў сценах, асабліва ля планак падлогі. У вялікія дзіркі трэба насыпаць тоўчанага шкла, прыкрыць адным вялікім кавалкам і замазаць цэментам або гіпсам.

Можна скарыстаць і механічныя мышалоўні з прынадай.

...З КРАТАМІ

Кратоў можна выгнаць, паклаўшы ў тую месцы, дзе земляныя гурбы закрываюць уваход у іхнія норы, прамочаную карасінай анучку ці галоўку салёнага селядца.

ЧАЛАВЕК УЧАДЗЕУ

Чадны газ, або так званы чад, выдзяляецца з няправільна пабудаваных дымаходаў або вельмі рана закрытых печаў. Атрुчэнне чадным газам вельмі небяспечнае, а часта нават смеротнае. Калі чалавек учадзеў, трэба перш за ўсё адчыніць усе вокны і дзверы памяшкання або вынесці пацярпеўшага на свежае паветра, даць яму валяр'янавых або ландышавых кропель. Пры больш моцным атручэнні, калі пацярпеўшы не прыходзіць у прытомнасць, трэба неадкладна выклікаць урача.

„РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА“ ДАПАМАГЛА

У рэдакцыю звярнуліся школьнікі з вёскі Бараўцы Вілейскага раёна. Дзеці з гэтай вёскі хадзілі ў школу пеша за 10 кіламетраў і прасілі дапамагчы ім змяніць расклад руху аўтобуса. Загадчык прамыслова-транспартнага аддзела Мінскага абкома КПБ тав. Ляпёшкін паведаміў рэдакцыі, што цяпер аўтобус будзе хадзіць па раскладу, больш зручнаму для школьнікаў.

Кажуць, нібыта на першым малюнку першага старажытнарымскага гумарыста красаваўся ўзброены да зубоў Амур і што якраз з таго часу вандруе на вясёлых старонках вобраз чэмпіёна па стральбе з лука, які не ведае промаху. Да гэтай традыцыйнай тэмы звяртаецца і венгерскі карыкатурыст Тыбор Кайян на старонках часопіса «Цюкёр» («Люстэрна»). Подпісы да малюнкаў не патрэбны, хіба не так?





БЯРОЗКА

Воляні

Ты выйшла на ўскраіну вёскі, дзе весні салоўка п'яе,
А вецер нібыта ў бярозкі, а вецер нібыта ў бярозкі, бярозкі,
- кі, бярозкі, расчэсвае косы свае.
- е. 2. А // вёс. // яць. А ты ненаглядная бярозка,
на ўзгорачку будзеш стаяць.

Воляні

Словы М. АЛТУХОВА
Музыка Ю. СЕМЯНЯКІ

Ты выйшла на ўскраіну вёскі,
Дзе весні салоўка п'яе,
А вецер, нібыта ў бярозкі,
Расчэсвае косы твае.

А вецер вясновы ўздыхае
І шэпча высокай траве,
Што той, каго ты пакахаеш,
Шчаслівым сябе назаве.

Яму не хачу я зайздросціць,
Я ўспомню сваю маладосць:
Дзяўчына такой прыгажосці
У кожнага ў памяці ёсць.

Гады прабушуюць над вёскай,
Над намі вятры прашумяць,
А ты ненагляднай бярозкай
На ўзгорачку будзеш стаяць.

На першай старонцы вокладкі — даярна саўгаса «Ждановічы»
Мінскага раёна М. І. Рагач. Ад ножнай замацаванай за ёю
каровы яна летась надала па 3230 літраў малака.
На чацвёртай старонцы вокладкі — моды. (Тлумачэнні да іх вы
знойдзеце ў бясплатным дадатку да часопіса).

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕ-
ВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 03340. Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 28.1.66 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзелаў сельскай гаспадаркі
і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 166380 экз. Зак. 15.

34 // 793411 (050)

74995

Модель



8000000226 1473



1



3



2



6

